

Prawnokarne aspekty ochrony środowiska

prof. dr hab. Łukasz POHL
dr Paulina BANASZAK-GRZECHOWIAK
dr Marcin GALIŃSKI
mgr Paweł BACHMAT

Spis treści

1.	Uwagi wprowadzające	5
2.	Empiryczna warstwa raportu	24
2.1.	Przestępstwa z rozdziału XXII k.k. w ujęciu statystycznym	25
2.2.	Kwalifikacja prawna czynu sprawcy	28
2.3.	Przykładowe opisy czynów zawarte w wyrokach prawomocnych	31
2.4.	Sposób popełnienia przestępstw przeciwko środowisku	36
2.5.	Formy stadialne i formy współdziałania przestępczego	40
2.6.	Sądowy wymiar kary i innych środków penalnych za przestępstwa z rozdziału XXII Kodeksu karnego	41
3.	Wnioski	54
3.1.	Płaszczyzna stanowienia prawa	54
3.2.	Płaszczyzna stosowania prawa	55
	Załącznik. Wykaz sygnatur postępowań objętych badaniem	59
	Bibliografia	63

1. Uwagi wprowadzające

W 2025 r. w Sekcji Prawa i Procesu Karnego Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości został zrealizowany projekt badawczy „Prawnokarne aspekty ochrony środowiska”. Przedmiot badania powiązано z katalogiem typów czynów zabronionych, określonych w przepisach rozdziału XXII Kodeksu karnego¹ – rozdziału pt. „Przestępstwa przeciwko środowisku”. Celem rzeczowego badania była próba zobrazowania tego, jak przywołane przepisy funkcjonują w praktyce.

Uściślając przedmiot podjętej analizy, już tu wskażmy, że uczyniono nim judykaty, w których nastąpiło skazanie za wypełnienie znamion typu czynu zabronionego mieszczącego się w przedmiotowym katalogu. W ramach badania stosownych akt sądowych obiektem zainteresowania uczyniono przy tym fundamentalne kwestie dogmatyczne, ogniskujące się zarówno wokół zagadnień wyznaczających podstawę odpowiedzialności karnej, jak i wokół tych kwestii, które związane są już wprost z problematyką rodzaju i rozmiaru aplikowanej sprawy przestępstwa odpowiedzialności karnej. Jeśli chodzi o zagadnienia pierwszego rodzaju, to uwagą objęto tu w szczególności takie sprawy, jak: 1) forma popełnienia określonego przestępstwa (zarówno stadialna, jak i tzw. zjawiskowa); 2) to, czy w uzasadnieniu orzeczenia zwrócono uwagę na konieczność wykazania niezachowania przez sprawcę tzw. reguł ostrożnego obchodzenia się z dobrem prawnie chronionym; 3) to, na czym konkretnie polegało zachowanie się sprawcy przestępstwa; 4) to, czy popełnił je w związku z prowadzoną przez siebie działalnością gospodarczą; 5) to, czy pojawiła się kwestia ewentualnej okoliczności wyłączającej przestępność czynu bądź zmniejszającej rozmiar odpowiedzialności karnej. Z kolei jeśli chodzi o kwestie dotyczące odpowiedzialności karnej, to analizą objęto w szczególności: 1) rodzaj wymierzonej kary; 2) jej wysokość; 3) to, czy wymierzona kara była karą łączną; 4) to, czy warunkowo zawieszono wykonanie orzeczonej kary; 5) a także to, czy orzeczono nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

¹ Dalej jako „k.k.”.

Przed przystąpieniem do prezentacji uzyskanych wyników kilka słów – tytułem bliższego scharakteryzowania badanej materii – należy poświęcić prezentacji zakresu kryminalizacji wyznaczonego brzmieniem przepisów rozdziału XXII k.k. Zakres ten przedstawia się bowiem imponująco – i to zarówno od strony jego rozległości, jak i od strony sposobu jego normatywnego ujęcia. Ten ostatni – dodajmy – jest wszak istotnie specyficzny, a jest tak za sprawą zastosowanej przez ustawodawcę techniki redagowania tekstu prawnego, skutkującej olbrzymią liczbą norm prawnych zakodowanych w przepisach wskazanego rozdziału. Od razu też dodajmy, że wskazaną ocenę postrzegamy jako pożądaną, a tym, co leży u podstaw naszego w tym względzie przekonania, jest nader istotna waga dobra prawnego chronionego przez normy zawarte w przedmiotowych przepisach. Nie mamy bowiem żadnych wątpliwości co do tego, że środowisko naturalne, które – jak wiadomo – jest kluczowym obiektem ochrony owych norm², jest jednym z tych dóbr prawnych, o które prawodawca karny powinien troszczyć się ze szczególną mocą i baczną uwagą.

W rozdziale XXII k.k., a ściślej mówiąc w jego art. od 181 do 188, określono typy czynów zabronionych, których elementem wspólnym jest okoliczność, że wypełnienie ich znamion każdorazowo niesie za sobą konsekwencję w postaci naruszenia tego samego dobra społecznego, mianowicie wspomnianego środowiska naturalnego, które jest przeto zarówno rodzajowym, jak i bezpośrednim przedmiotem ochrony wskazanych przepisów. Już w tym miejscu poczynić należy uwagę, że wskazana konsekwencja natury jurydycznej w pełni przy tym konweniuje z realnymi właściwościami rozważanych zachowań, bo w istocie jest tak, że wywołują one stan w postaci naruszenia środowiska. Słowem, omawiany zakres kryminalizacji to obszar, który wypełniają zachowania rzeczywiście powodujące wystąpienie owego stanu. Nie mamy tu zatem do czynienia z próbą tylko jurydycznego kształtowania przedmiotu ochrony, a więc z dalece niepożądaną próbą formowania jego zakresu z wykorzystaniem nader dyskusyjnego mechanizmu fikcji prawnej³.

Poświęcenie rozważanym typom czynów zabronionych kilku artykułów w Kodeksie karnym nie oznacza, że liczbie tych artykułów odpowiada liczba określonych w nich typów czynów

² Na temat przedmiotu chronionego przez normy z rozdziału XXII k.k. zob. choćby następujące opracowania komentarzowe: G. Bogdan, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 Kodeksu karnego. Komentarz do k.k. t. 2*, A. Zoll (red.), Kraków 1999, s. 415 i n.; O. Górniok, [w:] O. Górniok, S. Hoc, S.M. Przyjemski, *Kodeks karny. Komentarz. Tom III*, Gdańsk 1999, s. 141; J. Sobczak, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2023, s. 1195 i n. Nadmienimy przy tym od razu, że środowisko naturalne jest chronione także przepisami innych rozdziałów Kodeksu karnego. Wyjątkowość jego ochrony przez zawartość normatywną rozdziału XXII k.k. polega na tym, iż w przypadku tego rozdziału jest ono najzupełniej podstawowym i zarazem najważniejszym obiektem pieczy ze strony prawodawcy karnego.

³ Dopowiedzieć przy tym trzeba, że każdą tego rodzaju próbę postrzegać należy jako wątpliwą także z tego powodu, że przedstawia się ona jako niezgodna ze standardem konstytucyjnym. Nie ulega bowiem najmniejszej wątpliwości, że posługiwanie się mechanizmem fikcji prawnej na polu oznaczania przedmiotu ochrony prawnokarnej jest postępowaniem abstrahującym od wymogu kształtowania kryminalizacji podług konstytucyjnej zasady konieczności.

zabronionych. W przytłaczającej wręcz większości typy te skonstruowano z wykorzystaniem techniki kondensacji materiału normatywnego⁴. Technikę tę wykorzystano tu przy tym w bardzo rozległym zakresie. Mówiąc o rozległości jej zastosowania, mamy na myśli przede wszystkim to, że skutkiem normatywnym jej użycia są liczne – w przedmiotowym rozdziale Kodeksu karnego – typy wieloodmianowe, a więc typy, które we współczesnej dogmatyce prawa karnego przedstawiają się nie jako odmiany jednego rodzajowego typu czynu zabronionego, lecz jako odrębne typy czynów zabronionych⁵. Wskazana ich prawnokarna ewaluacja – wyjaśnijmy – jest wynikiem współcześnie dominującej tendencji w nauce o prawie karnym, aby typ czynu zabronionego wyznaczać, opierając się na leżącej u podstaw jego karalności prawnokarnej normie sankcjonowanej, tę zaś wyodrębniać za pomocą kryterium zachowania określonego rodzaju, będącego centralnym składnikiem jej zakresu normowania⁶.

Ażeby powyższego spostrzeżenia nie zawieszać w teoretycznej próżni, wskaźmy zatem na skutki zastosowania referowanej techniki w interesujących nas przepisach.

I tak, w art. 181 § 1 k.k. określono dwa typy czynów zabronionych. Pierwszy z nich polega na tym, że sprawca swoim zachowaniem się umyślnie powoduje zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach, drugi zaś na tym, że sprawca umyślnie powoduje zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; oba typy są zatem typami materialnymi (skutkowymi)⁷. Nadmienmy też od razu, że w razie wywołania tym samym zachowaniem zniszczeń – i w świecie roślinnym, i w świecie zwierzęcym – kwalifikacja prawna tego zachowania powinna przedstawiać się jako kumulatywna, bo sprawca rzeczonym

⁴ Elementarne i kluczowe informacje na temat tej techniki podaje w szczególności: M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 134 i n.

⁵ Zob. w szczególności: Ł. Pohl, *Struktura normy sankcjonowanej w prawie karnym. Zagadnienia ogólne*, Poznań 2007, s. 231 i n., a także Ł. Pohl, *Struktura normatywna przepisu o tzw. przestępstwie wieloodmianowym (zagadnienie jedności i wielości przestępstw)*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 10, s. 74 i n.

⁶ Wyjściowe informacje teoretycznoprawne na temat zakresów zastosowania i normowania normy prawnej podaje m.in. Z. Ziemiński, *Pojęcie normy postępowania i jej struktura*, [w:] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994, s. 80, gdzie czytamy: „(...) zakresem normowania (regulowania) danej normy nazywamy klasę przyszłych zachowań adresata normy nakazywanych przez nią do spełnienia albo zakazywanych przez tę normę (lub jej konsekwencje) wtedy, gdy znajdzie ona faktyczne zastosowanie”. W przywołanym określeniu pada termin „klasa”. To właśnie za sprawą tego terminu, będącego odpowiednikiem zakresu nazwy oznaczającej rzeczony zachowania, normę prawną w sensie ilościowym wyznacza się na podstawie regulacji zachowania określonego typu. W kwestii rozumienia rzeczony klasy zob. w szczególności: Z. Ziemiński, *Zakres nazwy*, [w:] Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1992, s. 28–29.

⁷ Przydanie typowi czynu zabronionego statusu materialnej (skutkowej) postaci przestępstwa skutkuje tym – przypomnijmy – że za realizację jego znamion uchodzić może tylko takie zachowanie, którym jego sprawca wywołał ustawowo określony skutek w warunkach pozwalających na prawnokarne jego mu przypisanie. Krótko mówiąc, kompletna realizacja znamion skutkowego typu czynu zabronionego wymaga pozytywnego stwierdzenia istnienia w danym przypadku dwóch więzi pomiędzy zachowaniem się sprawcy a zaistniałym w rzeczywistości obiektywnym skutkiem: po pierwsze, kausalnej (weryfikowanej poprzez użycie określonej teorii związku przyczynowego, najczęściej teorii kondycjonalnej) oraz – po drugie – normatywnej (odsłanianej poprzez zastosowanie tzw. podstaw obiektywnego przypisania skutku, fundowanych i cały czas wysubtelnianych przez naukę o obiektywnym przypisaniu skutku). Na temat wskazanych kwestii zob. w szczególności: J. Giezek, *Teorie związku przyczynowego oraz koncepcje obiektywnego przypisania*, [w:] R. Dębski, *System Prawa Karnego. Tom 3. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, Warszawa 2017, s. 444 i n.

zachowaniem przekracza wówczas dwie normy sankcjonowane; w podanej sytuacji byłby to więc w konsekwencji kumulatywny zbieg przepisów o tej samej numeracji. W sytuacji zaś, gdyby sprawca wskazane zniszczenia spowodował dwoma zachowaniami (pierwszym – zniszczenie w świecie roślinnym, drugim – zniszczenie w świecie zwierzęcym), rozważany zbieg należałoby kwalifikować jako rzeczywisty zbieg przestępstw, który w zależności od okoliczności należałoby wiązać albo z sytuacją zbiegu skutkującego koniecznością orzeczenia kary łącznej, albo z sytuacją tzw. ciągu przestępstw. Przestępne wypełnienie znamion typów czynów zabronionych określonych w art. 181 § 1 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

W art. 181 § 2 k.k. określono zdecydowanie więcej typów czynów zabronionych. Mamy tu bowiem 7 typów czynów zabronionych, tj. umyślne niszczenie roślin, umyślne niszczenie zwierząt, umyślne niszczenie grzybów, umyślne niszczenie siedliska roślin, umyślne niszczenie siedlisk zwierząt, umyślne niszczenie siedlisk grzybów, umyślne niszczenie siedlisk przyrodniczych – niszczenie w każdym ze wskazanych przypadków realizowane na terenie objętym ochroną i wbrew przepisom na nim obowiązującym, a nadto skutkujące istotną szkodą. Rozważane typy to przeto również typy skutkowe, z tym że w odróżnieniu od tych określonych w § art. 181 § 1 k.k. skonstruowane są one jako typy o podwójnym skutku, mianowicie bliższym (np. zniszczenie roślin) i dalszym (przyjmującym postać istotnej szkody). Zwraca tu też uwagę to, że kształt przedmiotu czynności wykonawczej w przypadku rozważanych typów czynów zabronionych określono z wykorzystaniem liczby mnogiej, co oznacza, że w obecnie obowiązującym stanie prawnym pełna realizacja znamion tych typów jest możliwa tylko wtedy, gdy sprawca spowoduje właśnie tak określony skutek, a więc wtedy, gdy np. zniszczy więcej niż jedną roślinę czy więcej niż jedno zwierzę. Uważamy, że przyjęte rozwiązanie może nasuwać wątpliwości merytoryczne. Kryterium ilościowe nie wydaje się bowiem przekonujące, bo *a limine* pomija okoliczności i realną wagę przyrodniczą konkretnego przypadku. Słowem, jako w tym sensie sztuczne jawi nam się rozwiązanie, aby w każdym przypadku zniszczenia tylko jednego zwierzęcia, jednej rośliny itd. przyjmować, że mogło tu mieć miejsce co najwyżej usiłowanie czynu zabronionego określonego w referowanym przepisie Kodeksu karnego⁸. Wszak, co bezsporne, może zdarzyć się sytuacja, kiedy to zniszczenie już jednej rośliny albo zniszczenie już jednego zwierzęcia będzie wywoływaniem istotnej szkody w rozumieniu omawianego przepisu. Typy czynów zabronionych określone w art. 181 § 2 k.k. zagrożone są sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

⁸ Pamiętać wszak należy o tym, że wykładnia z liczby mnogiej na liczbę pojedynczą jest wykładnią niedopuszczalną w prawie karnym, a o jej niedopuszczalności przesądza okoliczność, iż jest ona wykładnią rozszerzającą na niekorzyść sprawcy – o tej zaś wykładni zgodnie twierdzi się w literaturze przedmiotu, iż jest ona czynnością interpretacyjną niedozwoloną w procesie egzegezy przepisu określającego znamiona typu czynu zabronionego; nt. tej kwestii zob. w szczególności: Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2025, s. 81–82.

W art. 181 § 3 k.k. także określono wiele typów czynów zabronionych (12). Wszystkie one znamienne są tym, iż ich realizacja jest niezależna od miejsca czynu, a także tym, że wywołują one istotną szkodę, a zatem i w ich przypadku mamy do czynienia z zachowaniami o podwójnym skutku. Zachowania te polegają na: niszczeniu roślin, niszczeniu zwierząt, niszczeniu grzybów, niszczeniu siedlisk roślin, niszczeniu siedlisk zwierząt, niszczeniu siedlisk grzybów, uszkodzaniu roślin, uszkodzaniu zwierząt, uszkodzaniu grzybów, uszkodzaniu siedlisk roślin, uszkodzaniu siedlisk zwierząt oraz uszkodzaniu siedlisk grzybów – przy czym niszczone oraz uszkodzane obiekty to zawsze obiekty objęte ochroną gatunkową. Typy czynów zabronionych ujęte w art. 181 § 3 k.k. to także typy sprzężone z sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W art. 181 § 4 k.k. mamy z kolei odpowiedniki nieumyślne typów określonych w art. 181 § 1 k.k. Te dwa typy czynów zabronionych także zagrożone są sankcją alternatywną. Poza grzywną i ograniczeniem wolności sprawcy grozi tu też kara pozbawienia wolności do lat 2.

Z kolei w art. 181 § 5 k.k. określono nieumyślne odpowiedniki typów czynów zabronionych opisanych w art. 181 § 2 i 3 k.k., co oznacza, że w przepisie tym ujęto aż 19 typów czynów zabronionych, które związane z sankcją alternatywną w postaci grzywny oraz ograniczenia wolności.

Z powyższego sprawozdania wynika zatem, że w samym art. 181 k.k. ustawodawca określił aż 42 typy czynów zabronionych⁹.

Z podobną sytuacją spotykamy się przy wykładni kolejnego artykułu z interesującego nas rozdziału Kodeksu karnego. W art. 182 § 1 k.k. ustawodawca określił następujące umyślne typy czynów zabronionych: 1) zanieczyszczenie wody substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 2) zanieczyszczenie wody substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 3) zanieczyszczenie wody substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 4) zanieczyszczenie wody substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 5) zanieczyszczenie wody substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 6) zanieczyszczenie wody promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 7) zanieczyszczenie wody promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 8) zanieczyszczenie wody promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości

⁹ Wskazaną liczbę można by zresztą powiększyć, przyjmując założenie, że zarówno u podstaw typu umyślnego, jak i typu nieumyślnego leżą dwie normy sankcjonowane, odpowiednio wyróżniane ze względu kodeksową dwojaką postać: umyślności (zamiar bezpośredni, zamiar ewentualny) i nieumyślności (świadoma nieumyślność, nieświadoma nieumyślność).

wody; 9) zanieczyszczenie wody promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 10) zanieczyszczenie wody promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 11) zanieczyszczenie powietrza substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 12) zanieczyszczenie powietrza substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 13) zanieczyszczenie powietrza substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 14) zanieczyszczenie powietrza substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 15) zanieczyszczenie powietrza substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 16) zanieczyszczenie powietrza promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 17) zanieczyszczenie powietrza promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 18) zanieczyszczenie powietrza promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 19) zanieczyszczenie powietrza promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 20) zanieczyszczenie powietrza promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 21) zanieczyszczenie powierzchni ziemi substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 22) zanieczyszczenie powierzchni ziemi substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 23) zanieczyszczenie powierzchni ziemi substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 24) zanieczyszczenie powierzchni ziemi substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 25) zanieczyszczenie powierzchni ziemi substancją w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 26) zanieczyszczenie powierzchni ziemi promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu człowieka; 27) zanieczyszczenie powierzchni ziemi promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 28) zanieczyszczenie powierzchni ziemi promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 29) zanieczyszczenie powierzchni ziemi promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 30) zanieczyszczenie powierzchni ziemi promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub

w takiej postaci, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach. Wszystkie te typy mają również status typów materialnych; są one skutkowe pomimo posłużenia się przy nich przez ustawodawcę koniecznym dla nich warunkiem możliwości wywołania poważniejszego, ustawowo określonego dalszego następstwa. Typy te powiązane z sankcją w postaci kary pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

W art. 182 § 2 k.k. znajdują się z kolei nieumyślne odpowiedniki typów czynów zabronionych określonych w art. 182 § 1 k.k. Zagrożone są one sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 3.

W art. 182 § 3 k.k. ujęto natomiast postaci kwalifikowane typów czynów zabronionych określonych w art. 182 § 1 k.k. Znamieniem kwalifikującym, a więc wpływającym na wyższą karalność, jest w ich przypadku okoliczność, że zachowanie sprawcy jest popełniane w związku z eksploatacją instalacji działającej w ramach zakładu, w zakresie korzystania ze środowiska, na które wymagane jest pozwolenie. Mamy zatem w ich przypadku do czynienia z kwalifikującym znamieniem modalnym, opisującym szczególną sytuację, w której sprawcy przychodzi realizować znamiona czynu zabronionego. Wzmiankowana wyższa karalność wyraża się w przypadku rozważanych typów kwalifikowanych tym, że z tytułu przestępnego wypełnienia ich znamion grozi sprawcy kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

Wreszcie w art. 182 § 4 stypizowano nieumyślne odmiany typów czynów zabronionych określonych w art. 182 § 3 k.k. Odmiany te związane z karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Jak łatwo policzyć, w art. 182 k.k. określono aż 120 typów czynów zabronionych. Kondensacja materiału normatywnego w rozważanym artykule jest więc olbrzymia, co – ostatecznie rzecz oceniając – uznać należy jednak za rozwiązanie słuszne. Waga chronionego dobra, jak sygnalizowano to już na pierwszych stronach niniejszego opracowania, w pełni bowiem uzasadnia posługiwanie się przez normodawcę karnego normami o tak scharakteryzowanej treści.

Nie inaczej sytuacja przedstawia się w art. 183 k.k. W § 1 tego artykułu ustawodawca określił bowiem następujące umyślne typy czynów zabronionych: 1) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 2) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 3) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 4) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 5) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 6) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 7) nielegalne składowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spo-

wodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 8) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 9) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 10) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 11) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 12) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 13) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 14) nielegalne przetwarzanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 15) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 16) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 17) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 18) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 19) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 20) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 21) nielegalne usuwanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 22) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 23) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 24) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 25) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 26) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 27) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 28) nielegalne zbieranie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 29) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 30) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 31) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 32) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 33) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi;

34) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 35) nielegalne unieszkodliwianie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 36) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 37) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 38) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 39) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 40) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 41) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 42) nielegalne transportowanie odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 43) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 44) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 45) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 46) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 47) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 48) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 49) nielegalne składowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 50) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 51) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 52) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 53) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 54) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 55) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 56) nielegalne przetwarzanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 57) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 58) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 59) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spo-

wodować obniżenie jakości wody; 60) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 61) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 62) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 63) nielegalne usuwanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 64) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 65) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 66) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 67) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 68) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 69) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 70) nielegalne zbieranie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 71) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 72) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 73) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 74) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 75) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 76) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 77) nielegalne unieszkodliwianie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 78) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 79) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 80) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 81) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 82) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 83) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 84) nielegalne transportowanie substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 85) nielegalne dokony-

wanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 86) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 87) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 88) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 89) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 90) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 91) nielegalne dokonywanie odzysku odpadów w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym; 92) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 93) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 94) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości wody; 95) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powietrza; 96) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować obniżenie jakości powierzchni ziemi; 97) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym; 98) nielegalne dokonywanie odzysku substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym. Wymienione typy czynów zabronionych są zagrożone karą pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

W art. 183 § 2 k.k. określono natomiast tylko jeden typ czynu zabronionego, który polega na tym, że sprawca wbrew przepisom przywozi z zagranicy substancje zagrażające środowisku. Z tytułu przestępnej realizacji jego znamion grozi sprawcy kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

W art. 183 § 3 k.k. ujęto z kolei typy czynów zabronionych opartych na formule odpowiedzialności karnej za kwalifikowane nieprzeszkodzenie przestępstwu. Polegają one bowiem na tym, że sprawca wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu zabronionego określonego w § 1, 2 i 4 art. 183 k.k. Mamy tu zatem do czynienia z typami czynów zabronionych o zawężonym kręgu podmiotów zdalnych do ich popełnienia, a więc z typami o tzw. indywidualnym charakterze, który czerpie swoje źródło z faktu, że sprawca jest zobowiązany, mocą stosownej normy prawnej, do niedopuszczenia czynów opisanych w § 1, 2 i 4 art. 183 k.k. Określone w art. 183 § 3 k.k. typy czynów zabronionych sprzężone są z zagrożeniem ustawowym w postaci kary pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Zrelatywizowanie norm sankcjonowanych leżących u podstaw typów czynów zabronionych określonych w art. 183 § 3 k.k. do typów czynów za-

bronionych ujętych w art. 183 § 1, 2 i 4 sprawia, że i w przypadku art. 183 § 3 k.k. kondensacja materiału normatywnego jest imponujących rozmiarów. W istocie bowiem ustawodawca w tym przepisie zakodował aż 101 norm zakazujących; w nieomówionym jeszcze § 4 art. 183 k.k. określił on bowiem dwa typy czynów zabronionych. Typy określone w art. 183 § 4 k.k. polegają na umyślnym i nielegalnym: 1) przywożeniu odpadów z zagranicy oraz 2) ich wywożeniu za granicę. I te typy zagrożone są karą pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

Z kondensacją prawnokarnych norm sankcjonowanych mamy też do czynienia w art. 183 § 5 k.k. W przepisie tym określono bowiem następujące typy czynów zabronionych: 1) przywożenie z zagranicy odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę bez wymaganego zgłoszenia; 2) przywożenie z zagranicy odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę bez wymaganego zezwolenia; 3) przywożenie z zagranicy odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę wbrew warunkom zgłoszenia; 4) przywożenie z zagranicy odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę wbrew warunkom zezwolenia; 5) wywożenie za granicę odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę bez wymaganego zgłoszenia; 6) wywożenie za granicę odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę bez wymaganego zezwolenia; 7) wywożenie za granicę odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę wbrew warunkom zgłoszenia; 8) wywożenie za granicę odpadów niebezpiecznych, realizowane przez sprawcę wbrew warunkom zezwolenia. W przypadku wymienionych typów czynów zabronionych kara grożąca jest surowsza, bowiem mieści się w przedziale od 2 do 12 lat pozbawienia wolności.

W art. 183 § 5a k.k. określono tylko dwa typy czynów zabronionych. Pierwszy z nich polega na umyślnym porzuceniu odpadów niebezpiecznych w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania, a drugi – na umyślnym porzuceniu takich odpadów w miejscu nieprzeznaczonym do ich magazynowania. Typy te powiązane z karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Wreszcie w art. 183 § 6 k.k. ustawodawca sformułował nieumyślne odpowiedniki typów czynów zabronionych określonych w art. 183 § 1–5a i sprzęgł je z sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 5. Precyzyjnie rzecz ujmując, należy zatem skonstatować, że w samym art. 183 § 6 k.k. określono 212 typów czynów zabronionych.

Posłużenie się formułą tzw. przestępstwa wieloodmianowego ma też miejsce w art. 184 k.k. W § 1 tego artykułu określono następujące umyślne typy czynów zabronionych: 1) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 2) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 3) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 4) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 5) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach

lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 6) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 7) wyrabianie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 8) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 9) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 10) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 11) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 12) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 13) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 14) przetwarzanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 15) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 16) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 17) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 18) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 19) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 20) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 21) transportowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 22) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 23) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 24) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 25) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 26) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 27) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 28) przywożenie z zagranicy materiału jądrowego w takich

warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 29) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 30) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 31) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody, 32) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 33) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 34) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 35) wywożenie za granicę materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 36) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 37) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 38) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 39) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 40) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 41) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 42) gromadzenie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 43) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 44) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 45) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 46) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 47) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 48) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 49) składowanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 50) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 51) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może

to zagrozić zdrowiu człowieka; 52) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 53) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 54) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 55) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 56) przechowywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 57) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 58) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 59) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 60) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 61) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 62) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 63) posiadanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 64) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 65) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 66) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 67) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 68) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 69) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 70) wykorzystywanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 71) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 72) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 73) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 74) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 75) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki

sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 76) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 77) używanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 78) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 79) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 80) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 81) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 82) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 83) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 84) usuwanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 85) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 86) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 87) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 88) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 89) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 90) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 91) porzucanie materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 92) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu człowieka; 93) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić zdrowiu człowieka; 94) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości wody; 95) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powietrza; 96) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować istotne obniżenie jakości powierzchni ziemi; 97) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach;

98) pozostawianie bez właściwego zabezpieczenia materiału jądrowego w takich warunkach lub w taki sposób, że może to spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach. W omawianym przepisie jest też mowa o tym, że przedmiotem rozważanych zachowań może być, poza materiałem jądrowym, także inne źródło promieniowania jonizującego. Oznacza to, że w art. 184 § 1 k.k. ustawodawca określił nadto 98 typów czynów zabronionych znamiennych i tym drugim przedmiotem. Liczba prawnych norm sankcjonowanych zawartych w art. 184 § 1 k.k. jest więc i tutaj bardzo pokaźna – 196, ale i tu z racji wagi chronionego dobra jest ona uzasadniona. Wymienione typy zagrożone są karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

W art. 184 § 2 k.k. ustawodawca określił typy czynów zabronionych polegające na dopuszczeniu do popełnienia czynów zabronionych sformułowanych w art. 184 § 1 k.k. przez sprawcę, na którym ciąży obowiązek niedopuszczenia do ich popełnienia. Typy te są również związane z karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Wreszcie w art. 184 § 3 k.k. ustawodawca sformułował nieumyślne odpowiedniki typów określonych w art. 184 § 1 i 2 i sprzęgł je z sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 2. Również w przypadku tego przepisu liczba zakodowanych w nim prawnych norm sankcjonowanych jest imponująca (392).

Z kolei w art. 185 k.k. ustawodawca określił szereg typów czynów zabronionych znamiennych kwalifikowanym następstwem, a więc dalszym skutkiem, który – jako nieobjęty zamiarem sprawcy – jest znamieniem uzasadniającym odpowiednio wyższą karalność. Typy określone w art. 185 k.k. to zatem struktury sformułowane z wykorzystaniem konstrukcji tzw. winy kombinowanej, a więc konstrukcji, którą – w systemie prawa karnego opartym na normatywnej teorii winy – w wydaniu czystym określać należy mianem złożonej strony podmiotowej czynu zabronionego. W § 1 tego artykułu rozważane dalsze następstwo może przybrać jedną z 5 postaci: 1) zniszczenia w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach; 2) zniszczenia w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach; 3) istotnego obniżenia jakości wody; 4) istotnego obniżenia jakości powietrza; oraz 5) istotnego obniżenia jakości powierzchni ziemi. Wskazane kwalifikowane następstwo odnosi się tu do typów czynów zabronionych określonych w Kodeksie karnym w art.: 182 § 1 lub 3, 183 § 1 lub 3, 184 § 1 lub 4. Jego wpływ na karalność wyraża się w tym, że wskazane typy są wówczas zagrożone karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

W art. 185 § 2 k.k. ustawodawca sformułował kolejne typy czynów zabronionych, kwalifikowane przez następstwo. W przypadku tego przepisu rozważanym następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka. W rozumieniu powołanego przepisu jest on następstwem typów określonych w Kodeksie karnym w art.: 182 § 1 lub 3, 183 § 1 lub 3, 184 § 1 lub 4. Typy te są również zagrożone karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Wreszcie w § 3 art. 185 k.k. kwalifikowanym następstwem jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób. Następstwo to odnosi się do analogicznych – jak

w przypadku § 1 i 2 art. 185 k.k. – typów czynów zabronionych. Typy określone w art. 185 § 3 k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20. Są więc one zbrodniami w rozumieniu Kodeksu karnego.

Także art. 186 k.k. skonstruowano z użyciem techniki kondensacji materiału normatywnego. W § 1 tego artykułu określone zostały następujące umyślne typy czynów zabronionych: 1) nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zabezpieczających wodę przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 2) nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zabezpieczających powietrze przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 3) nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zabezpieczających powierzchnię ziemi przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 4) nieużywanie urządzeń zabezpieczających wodę przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 5) nieużywanie urządzeń zabezpieczających powietrze przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 6) nieużywanie urządzeń zabezpieczających powierzchnię ziemi przed zanieczyszczeniem, realizowane wbrew obowiązkowi; 7) nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zabezpieczających przed skażeniem promieniotwórczym, realizowane wbrew obowiązkowi; 8) nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zabezpieczających przed promieniowaniem jonizującym, realizowane wbrew obowiązkowi; 9) nieużywanie urządzeń zabezpieczających przed skażeniem promieniotwórczym, realizowane wbrew obowiązkowi; 10) nieużywanie urządzeń zabezpieczających przed promieniowaniem jonizującym, realizowane wbrew obowiązkowi. Wskazane typy zagrożone są sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W art. 186 § 2 k.k. określono kolejne umyślne typy czynów zabronionych. Są nimi według kolejności: 1) oddawanie do użytkowania obiektu budowlanego niemającego prawem wymaganych urządzeń, o których mowa w art. 186 § 1 k.k.; 2) oddawanie do użytkowania zespołu obiektów niemających wymaganych prawem urządzeń, o których mowa w art. 186 § 1 k.k.; 3) dopuszczanie, realizowane wbrew obowiązkowi, do użytkowania obiektu budowlanego niemającego prawem wymaganych urządzeń, o których mowa w art. 186 § 1 k.k.; 4) dopuszczanie, realizowane wbrew obowiązkowi, do użytkowania zespołu obiektów niemających prawem wymaganych urządzeń, o których mowa w art. 186 § 1 k.k. Typy te również zagrożone są sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Wreszcie w § 3 art. 186 k.k. ustawodawca określił nieumyślne odpowiedniki typów czynów zabronionych ujętych w § 1 i 2 tego artykułu. Odpowiedniki te sprzęgnięto z sankcją alternatywną w postaci grzywny i ograniczenia wolności.

W art. 187 k.k. ustawodawca również zastosował konstrukcję tzw. przestępstwa wiodłoodmianowego. W § 1 tego artykułu określił on następujące umyślne typy czynów zabronionych: 1) niszczenie prawnie chronionego terenu wywołujące istotną szkodę; 2) niszczenie

prawnie chronionego obiektu wywołujące istotną szkodę; 3) poważne uszkodzenie prawnie chronionego terenu wywołujące istotną szkodę; 4) poważne uszkodzenie prawnie chronionego obiektu wywołujące istotną szkodę; 5) istotne zmniejszanie wartości przyrodniczej prawnie chronionego terenu wywołujące istotną szkodę; 6) istotne zmniejszanie wartości przyrodniczej prawnie chronionego obiektu wywołujące istotną szkodę. Wyróżnione typy zagrożone są sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 2.

W art. 187 § 2 k.k. znajdują się natomiast nieumyślne odpowiedniki typów czynów zabronionych ujętych w art. 187 § 1 k.k. Również one zagrożone są sankcją alternatywną, z tym że w postaci grzywny oraz ograniczenia wolności.

W ostatnim z kryminalizujących artykułów interesującego nas rozdziału Kodeksu karnego, tj. w art. 188, także określono wiele typów czynów zabronionych. Wszystkie one są możliwe do popełnienia jedynie umyślnie. Typy te są następujące: 1) wznoszenie nowego obiektu budowlanego na terenie objętym ochroną ze względów przyrodniczych, realizowane wbrew przepisom; 2) wznoszenie nowego obiektu budowlanego na terenie objętym ochroną ze względów krajobrazowych, realizowane wbrew przepisom; 3) wznoszenie nowego obiektu budowlanego w otulinie terenu objętego wskazaną ochroną; 4) powiększanie istniejącego obiektu budowlanego na terenie objętym ochroną ze względów przyrodniczych, realizowane wbrew przepisom; 5) powiększanie istniejącego obiektu budowlanego na terenie objętym ochroną ze względów krajobrazowych, realizowane wbrew przepisom; 6) powiększanie istniejącego obiektu budowlanego w otulinie terenu objętego wskazaną ochroną; 7) prowadzenie działalności gospodarczej zagrażającej środowisku na terenie objętym ochroną ze względów przyrodniczych, realizowane wbrew przepisom; 8) prowadzenie działalności gospodarczej zagrażającej środowisku na terenie objętym ochroną ze względów krajobrazowych, realizowane wbrew przepisom; 9) prowadzenie działalności gospodarczej zagrażającej środowisku w otulinie terenu objętego wskazaną ochroną, realizowane wbrew przepisom. Wskazane typy zagrożone są sankcją alternatywną w postaci grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności do lat 2.

W omawianym rozdziale Kodeksu karnego znajduje się też przepis o niekryminalizującym charakterze – przepis, w którym przyznano sądowi kompetencje do nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz do odstąpienia od wymierzenia kary w sytuacji, gdy sprawca przestępstwa określonego w art. 182 § 1 lub 3, w art. 183 § 1, 3, 5a lub 6 i w art. 184 § 1 lub 2 dobrowolnie naprawił szkodę w całości lub w znacznej części. Warto jednak podkreślić, że wskazanych kompetencji nie powiązano z normami nakazującymi czynić z nich użytek, co oznacza, że nadzwyczajne złagodzenie kary oraz odstąpienie od wymierzenia kary, o których mowa w art. 188a k.k., to instytucje o fakultatywnym charakterze.

2. Empiryczna warstwa raportu

Jak już wskazano, badaniem objęto akta spraw karnych, w których doszło do prawomocnego osądzenia za czyn zabroniony przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. Pomocniczo wykorzystano także odnośne dane statystyczne, pochodzące z Krajowego Rejestru Karnego.

Dane źródłowe pozwalające na zidentyfikowanie relewantnych postępowań karnych pozyskano w dwóch etapach. W pierwszym etapie zwrócono się do Krajowego Rejestru Karnego o udostępnienie wykazu sygnatur akt postępowań zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu w latach 2022–2024 i obejmujących czyny zabronione z: art. 181 § 1–5 k.k., art. 182 § 1–4 k.k., art. 183 § 1–6 k.k., art. 184 § 1–3 k.k., art. 185 § 1–3 k.k., art. 186 § 1–3 k.k., art. 187 § 1–2 k.k. oraz art. 188 k.k. Po wstępnej ocenie nadesłanych danych liczbowych przyjęto, że w dalszym toku badania analizie poddane zostaną wszystkie postępowania zakończone prawomocnym orzeczeniem w 2024 r. Z tego względu odstąpiono od losowania tzw. próby badawczej.

W drugim etapie zwrócono się do sądów rejonowych i sądów okręgowych o nadesłanie akt spraw postępowań o wskazanych sygnaturach. W odpowiedzi sądy nadesłały akta 113 spraw karnych. Na ich podstawie wyodrębniono 174 czyny zabronione skierowane przeciwko środowisku, które stały się przedmiotem dalszego badania. W przypadku 4 postępowań nadesłanie akt okazało się niemożliwe z uwagi na potrzebę wykorzystania ich w toku prowadzonych postępowań. W 3 przypadkach sądy zwróciły uwagę, że we wnioskowanych do przesłania aktach postępowań karnych nie nastąpiło osądzenie za czyn objęty przedmiotem badania. Z tego względu odstąpiono od ich sprowadzenia.

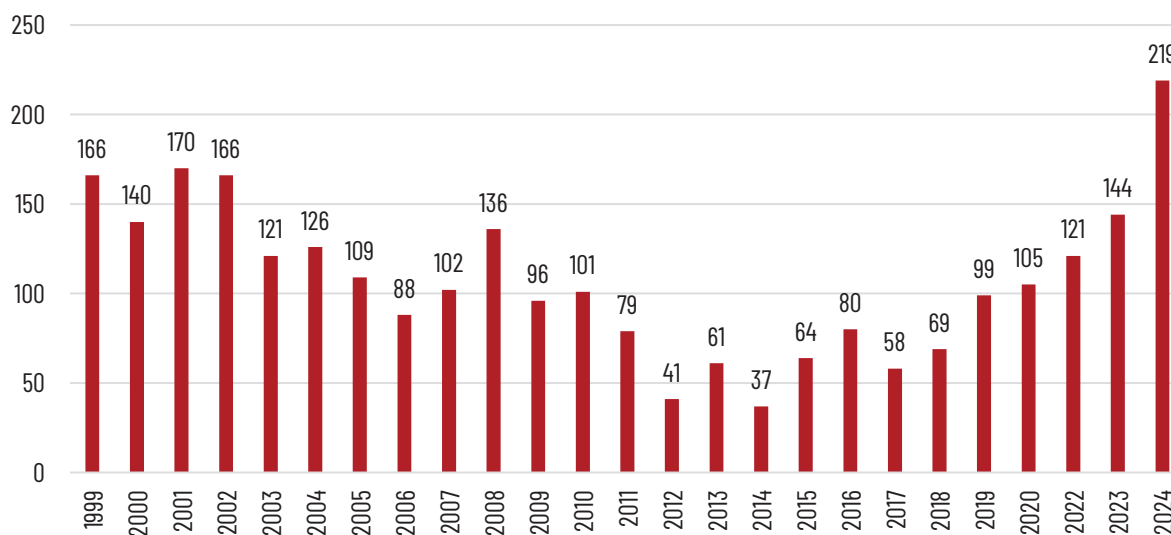
W celu uzupełnienia wyników badań aktowych, mających charakter analizy ilościowo-jakościowej zawężonej temporalnie do 2024 r., a zwłaszcza uzyskania wglądu w specyfikę kodeksowych przestępstw przeciwko środowisku w szerszej perspektywie czasowej, pomocniczo wykorzystano także dane statystyczne dotyczące prawomocnych osądzeń osób dorosłych, pochodzące z Krajowego Rejestru Karnego. Dane te zostały zagregowane

przez Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości. W tym punkcie przyjęte ramy czasowe objęły lata od 1999 r. (pierwszy pełny rok obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r.) do 2024 r., z zastrzeżeniem, że dane dotyczące ostatnich trzech lat, tj. 2022–2024, pozyskano w formie rozproszonej, a następnie zagregowano samodzielnie¹⁰.

2.1. Przepięstwa z rozdziału XXII k.k. w ujęciu statystycznym

Przepięstwa przeciwko środowisku skupione w rozdziale XXII k.k. nie należą do popełnianych w Polsce nazbyt często. W perspektywie przekraczającej już ćwierć wieku obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r. utrwalona statystyka tzw. czynów osądzonych wskazuje, że z tą grupą czynów zabronionych sądy w swojej praktyce orzeczniczej stykają się raczej sporadycznie. Na przestrzeni lat 1999–2024 średnio było to około 108 przypadków rocznie, przy czym najniższy poziom osądzeń za kodeksowe przepięstwa przeciwko środowisku odnotowano w 2014 r.; ilustruje go zaledwie 37 czynów. Dla porównania maksimum osądzeń przypadło na 2024 r. i wyniosło 219 czynów (wykres 1).

WYKRES 1. Liczba przepięstw przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. prawomocnie osądzonych w latach 1999–2020 i 2022–2024

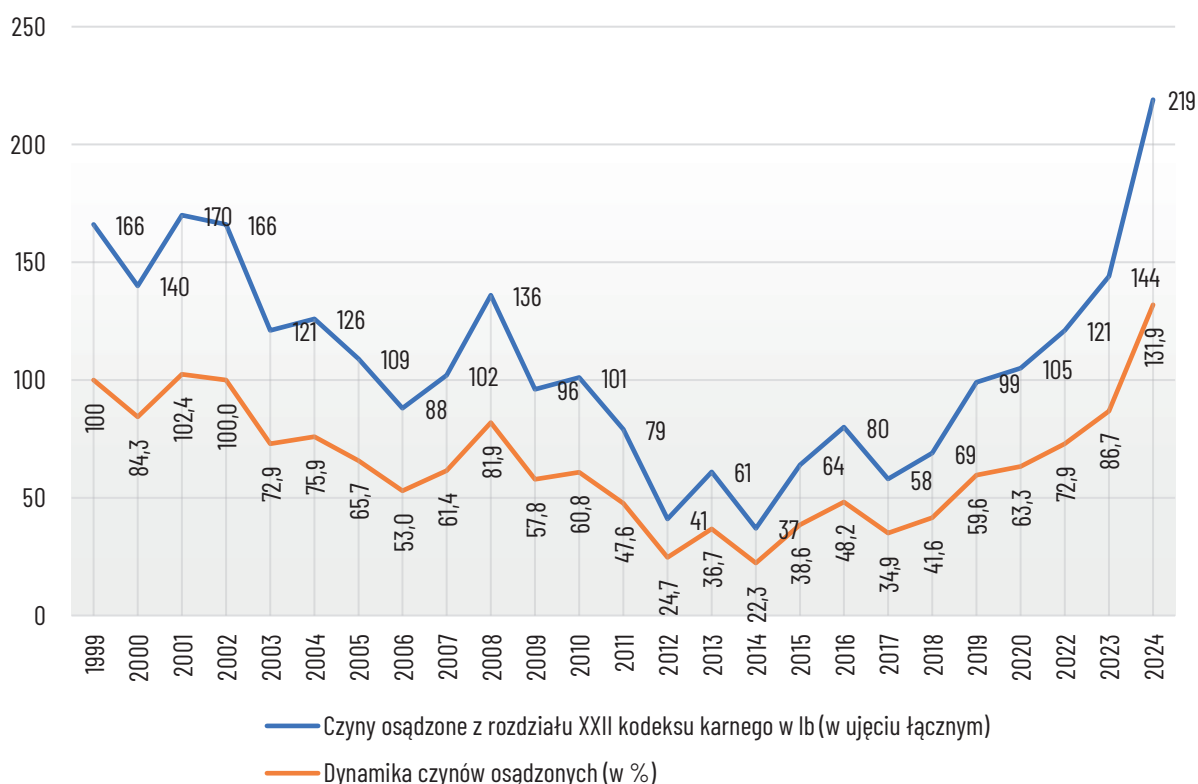

Źródło: opracowanie własne.

¹⁰ Tytułem wyjaśnienia należy zwrócić uwagę, że na moment realizacji raportu Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponowało zagregowanymi danymi za rok 2021. Z tego względu dane za ten rok nie występują na wykresach nr 1 i 2. Niemniej jednak z uwagi na fakt, że na wykresach nr 1 i 2 odzwierciedlone zostały wieloletnie tendencje kodeksowej przepięczości przeciwko środowisku, uznano, że brak danych za rok 2020 nie zaburza efektu porównawczego, zarówno w odniesieniu do rocznej liczby przepięstw należących do tej grupy w ujęciu ogólnym, jak i ich dynamiki.

Na wykresie 2 zaprezentowano dynamikę czynów osądzonych z rozdziału XXII k.k. w ujęciu łącznym za lata 1999–2024. Rok 1999 (pierwszy statystycznie pełny rok obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r.) potraktowany został tu jako punkt odniesienia dla kolejnych lat, stanowiąc bazę 100%. Po roku 1999 na wykresie zarysował się wyraźny trend spadkowy dynamiki osądzeń za kodeksowe czyny zabronione przeciwko środowisku. Z nielicznymi odchyleniami (przypadającymi na lata 2001 i 2002) dynamika osądzeń w tej grupie czynów spadła trwale poniżej 100% i sukcesywnie obniżała się do 2014 r., w którym linia trendu osiągnęła swoje minimum, wyznaczone na poziomie 22,3% liczby osądzeń z 1999 r. Od roku 2015 daje się zaobserwować odwrócenie trendu spadkowego – odsetek osądzeń z roku na rok sukcesywnie wzrastał, z tym że do 2023 r. nadal pozostawał poniżej progu wyznaczonego w 1999 r. Zmianę w tym względzie przyniósł dopiero 2024 r., w którym odsetek osądzeń za przestępstwa przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. sięgnął blisko 132%, a więc był większy o około 1/3 od liczby osądzeń z 1999 r. Kwestią otwartą pozostaje, czy odnotowana zmiana okaże się punktowa, czy też stanowić będzie otwarcie nowego trendu.

WYKRES 2. Dynamika czynów z rozdziału XXII k.k. osądzonych w latach 1999–2020 i 2022–2024

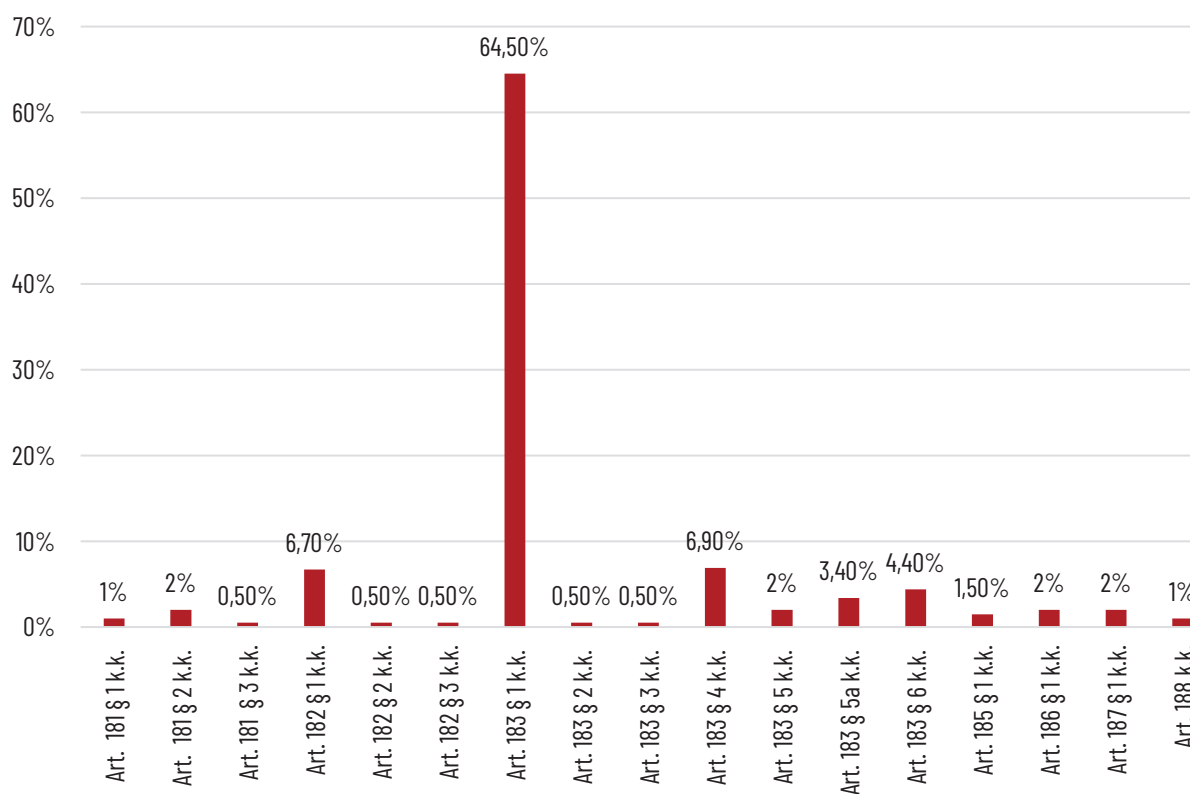

Źródło: opracowanie własne.

Dotychczasowy obraz przestępstw przeciwko środowisku, oparty na danych obejmujących przypadki osądzeń za czyny zabronione z rozdziału XXII k.k. w ujęciu łącznym, warto uzupełnić o wgląd w szczegółową strukturę odnotowanych w statystyce sądowej typów

czynów zabronionych. Wykres 3 wskazuje, że nie rozkładają się one równomiernie. W roku 2024 zdecydowanie największy udział w ogólnej liczbie osądzeń za kodeksowe przestępstwa przeciwko środowisku miał typ podstawowy przestępstwa nieodpowiedniego postępowania z odpadami z art. 183 § 1 k.k., który w tej grupie przestępstw odnotowano aż w 64,5% przypadków. Na drugim miejscu – z udziałem 6,9% – uplasował się typ kwalifikowany tego przestępstwa z art. 183 § 4 k.k., polegający na przywożeniu wbrew przepisom odpadów z zagranicy lub nielegalnym wywożeniu ich poza granice Polski. Dalej kolejno wystąpiły: typ podstawowy przestępstwa zanieczyszczenia środowiska w znacznych rozmiarach z art. 182 § 1 k.k. (6,7% przypadków), przestępstwo nieumyślnego nieodpowiedniego postępowania z odpadami z art. 183 § 6 k.k. (zbiorczo 4,4%) oraz przestępstwo porzucenia odpadów niebezpiecznych w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania lub magazynowania z art. 183 § 5a k.k. (3,4% przypadków). Udział pozostałych typów zidentyfikowanych w statystyce osądzeń mieścił się w przedziale od 0,5% do 2%: art. 181 § 1–3 k.k., art. 182 § 2 i 3 k.k., art. 183 § 2, 3 i 5 k.k., art. 185 § 1 k.k., art. 186 § 1 k.k., art. 187 § 1 k.k. i art. 188 k.k. Warto także odnotować fakt, iż niektóre z typów czynów zabronionych przeciwko środowisku z rozdziału XXII Kodeksu karnego nie wystąpiły na wokandach sądowych w 2024 r. Chodzi tu typy określone w: art. 181 § 4 i 5 k.k., art. 182 § 4 i 5 k.k., art. 184 § 1–3 k.k., art. 185 § 2 i 3 k.k., art. 186 § 2 i 3 k.k. oraz art. 187 § 2 k.k.

WYKRES 3. Udział poszczególnych typów przestępstw z rozdziału XXII k.k. w 2024 r.

Źródło: opracowanie własne.

2.2. Kwalifikacja prawna czynu sprawcy

Poniżej przedstawiono informacje na temat kwalifikacji prawnej poszczególnych czynów, za których popełnienie prawomocnie skazano sprawcę. Podkreślenia wymaga, że w przypadku postępowań dwuinstancyjnych sąd odwoławczy, co do zasady, utrzymywał kwalifikację prawną czynu przyjętą przez sąd I instancji.

Kwalifikacje prawne czynów, za które skazano ich sprawców:

- art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 4 k.k. – 2 razy;
- art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 5 k.k. – 1 raz;
- art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 183 § 5a k.k. – 1 raz;
- art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 3 i 4 k.k., art. 165 § 1 pkt 5 k.k. oraz art. 171 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 181 § 1 k.k. w zw. z art. 181 § 2 k.k. w zb. z art. 187 § 1 k.k. w zw. z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 290 § 1 k.k. w zw. z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 181 § 1 k.k. w zb. z art. 181 § 2 k.k. w zb. z art. 475 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 181 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 182 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 182 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 182 § 1 k.k. i art. 183 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 182 § 1 k.k. i art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 182 § 1 k.k., art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 i 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 182 § 3 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.;
- art. 182 § 3 k.k. w zw. z art. 182 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. – 37 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 5 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 7 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 4 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. – 1 raz;

- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. - 2 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. - 6 razy;
- art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 7 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 i 3 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 i 3 k.k. i art. 165 § 1 pkt 5 k.k. i art. 171 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 2 razy;
- art. 183 § 1 k.k., art. 164 § 1 k.k., art. 165 § 1 pkt 5 k.k. oraz art. 171 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. - 2 razy;
- art. 183 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. i z art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k., art. 164 § 1 k.k. i art. 271 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 2 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 164 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 3 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 3 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 183 § 4 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 3 k.k. i z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 i 5a k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 6 k.k. - 5 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 2 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 6 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. - 4 razy;
- art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 185 § 1 k.k. w zb. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. - 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. i z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. - 1 raz;

- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. i z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.
- art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 185 § 1 k.k. i art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 4 k.k. – 6 razy;
- art. 183 § 4 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 183 § 4 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. i art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 183 § 5 k.k. – 2 razy;
- art. 183 § 5 k.k. w zw. z art. 183 § 6 k.k. – 2 razy;
- art. 183 § 5a k.k. – 4 razy;
- art. 183 § 6 k.k. – 3 razy;
- art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 187 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 187 § 1 k.k. w zb. z art. 475 ustawy Prawo wodne w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 188 k.k. – 1 raz;
- art. 258 § 1 k.k. – 6 razy;
- art. 271 § 3 w zw. z art. 12 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 278 § 1 k.k. w zb. z art. 181 § 2 k.k. w zb. z art. 187 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 286 § 1 k.k. – 2 razy;
- art. 300 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. – 1 raz;
- art. 475 ustawy Prawo wodne – 2 razy;
- art. 475 ustawy Prawo wodne w zb. z art. 181 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz;
- art. 475 ustawy Prawo wodne w zb. z art. 181 § 2 k.k. w zb. z art. 187 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. – 1 raz.

Najczęściej występującą była kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. – 37 przypadków. Siedmiokrotnie wystąpiła natomiast kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., a także kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. i z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. W 6 przypadkach pojawiła się kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 164 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k., a także z art. 183 § 1 k.k. w zb. z art. 185 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. oraz z art. 183 § 4 k.k. Spośród czynów innych niż czyny skierowane przeciwko środowisku również sześciokrotnie wystąpiła kwalifikacja prawna z art. 258 § 1 k.k. W 5 przypadkach pojawiły się natomiast kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. oraz kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k. w zw. z art. 183 § 6 k.k.

2.3. Przykładowe opisy czynów zawarte w wyrokach prawomocnych

1. „Oskarżony od lutego 2023 r. do 26 września 2023 r. w S. i innych miejscowościach na terenie kraju, działając w krótkich odstępach czasu, z góry powziętym zamiarem, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami w ramach grupy przestępczej mającej na celu popełnianie przestępstw przeciwko środowisku i wiarygodności dokumentów, jako właściciel terenu usuwał oraz dopuścił wielokrotnie do usuwania odpadów komunalnych, odpadów innych niż niebezpieczne – wbrew przepisom art. 16, art. 21 i art. 26 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach oraz § 2 i załącznikowi do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami, urządzeniami – poprzez organizowanie oraz realizację i przyjmowanie transportów odpadów do miejsc nieujawnionych w Bazie Danych Odpadów, tj. do nieeksploatowanego wyrobiska przy betoniarni w S. na nieruchomości gruntowej o nr dz. (...), należącej do T.F., zamiast do deklarowanych miejsc odbiorów w zakładach przetwarzania odpadów należących do spółki (...), w ten sposób, iż inne osoby w ramach uzgodnionego podziału ról dokonywały w systemie nierzetelnego zgłoszenia miejsca odbioru odpadów komunalnych o kodzie 19 12 11, tj. odpadów zmieszanych aktywnych biologicznie i wymagających dalszego przetworzenia na składowisku odpadów lub też przetworzenia termicznego w instalacji wysokotemperaturowej, podczas gdy te porzucane były w ww. miejscach, nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, o łącznej masie wraz z warstwą zanieczyszczonego gruntu służącego do ich ukrycia 1973,2 Mg (1 973 200 kg), bowiem z uwagi na swoje właściwości nie były odpadami, które mogły trafiać do wyrobisk na podstawie § 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami, co – z uwagi na właściwości składowanych odpadów, w tym zdeponowanie odpadów palnych i związane z nim ryzyko samonagrzewania, zaś finalnie zapłonu, a przy tym sposób składowania, usuwania i pozbywania się odpadów – doprowadziło do obniżenia jakości ziemi poprzez bezpośrednią emisję substancji zasilających oraz biogenych, w szczególności azotu i fosforu, a także mikroplastiku, a nadto mogło zagrozić życiu lub zdrowiu ludzkiemu, a także spowodować obniżenie jakości wody i powietrza, z tym że z uwagi na charakterystykę podłoża składającego się głównie z iłów oraz gliny aktualnie nie doszło do trwałego zanieczyszczenia wód podziemnych”.
2. „Oskarżony w dniu 24 lutego 2021 r. w miejscowości (...) na działce, (...) wbrew przepisom ustawy, składował nielegalne odpady z: grupy 19 – odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych; podgrupy 19 08 – odpady z oczyszczalni ścieków

- nieujęte w innych grupach; rodzaju 19 08 01 (...) i 19 08 05 – ustabilizowane komunalne osady ściekowe, w taki sposób, że mogło to spowodować obniżenie jakości wody i powierzchni ziemi”.
3. „Oskarżony w bliżej nieustalonym czasie w okresie od 2021 r. do września 2022 r., prowadząc działalność gospodarczą pod firmą (...), dokonał przywozu z Wielkiej Brytanii odpadów w postaci 1349 sztuk zdemontowanych podzespołów samochodowych niepodanych wcześniejszej regeneracji”.
 4. „Oskarżony w okresie od bliżej nieustalonego dnia sierpnia 2021 r. do 25 października 2022 r., na działce ewidencyjnej o numerze (...) w miejscowości K. na terenie Wigierskiego Parku Narodowego, spowodował zniszczenia w świecie roślinnym znacznych rozmiarów poprzez przeprowadzenie prac ziemnych na terenie bezpośrednio przylegającym do jeziora Mulaczysko, polegających na usunięciu z linii brzegowej jeziora traw, ziołorośli oraz zadrzewienia, a w te miejsca [poprzez] nasypanie piasku oraz zniszczenie przy użyciu ciężkiego sprzętu skarpy graniczącej z linią brzegową jeziora poprzez jej częściowe zniwelowanie, tj. zdjęcie warstwy ziemi o długości około 20 m, szerokości około 3 m i wysokości około 1 m, w wyniku czego doprowadził do: zniszczenia półnaturalnych ekosystemów, całkowitego zniszczenia gleb, zmian struktur geomorfologicznych, zaburzenia ciągłości procesów ekologicznych, drastycznej zmiany w krajobrazie lokalnym, powodując istotną szkodę na terenie prawnie chronionym, a przy tym dokonał zniszczenia linii brzegowej jeziora Mulaczysko”.
 5. „Oskarżony w bliżej nieustalonym czasie w okresie od marca 2021 r. do 5 maja 2021 r., zlecając – na działce oznaczonej numerem geodezyjnym (...), stanowiącej jezioro Pozezdrze, w obrębie linii brzegowej na wysokości działki nr geodezyjny (...), położonych w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich – wykonanie za pomocą ciężkiego sprzętu budowlanego prac polegających na nawiezieniu i rozplantowaniu piasku, usunięciu naturalnie występującej roślinności rodzimej, m.in. trzciny pospolitej oraz zasianiu trawy, a nadto zlecając wykonanie systemu drenażu w celu doprowadzenia wód na działkę nr (...), uszkodził brzeg jeziora Pozezdrze i grunty okresowo pokryte wodami tego jeziora na długości kilkudziesięciu metrów i powierzchni 100 m²”.
 6. „Oskarżony w dniu 4 lipca 2024 r., na obszarze pomiędzy miejscowościami M. i D. w pobliżu rzeki Iny, porzucił odpady niebezpieczne w postaci zawierających azbest pokryć dachowych w łącznej ilości około 1,3 m² w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania lub magazynowania”.
 7. „Oskarżony w okresie od 29 sierpnia 2022 r. do 4 października 2022 r. w miejscowości (...), będąc pracownikiem Zakładu Masarskiego (...), wykonując obowiązki w zakresie oczyszczania i odprowadzania ścieków pochodzących z produkcji w tym zakładzie w związku

z eksploatacją instalacji działającej w ramach wskazanego zakładu masarskiego, w zakresie korzystania ze środowiska, na które wymagane jest pozwolenie, zanieczyścił wodę – Strugę Ciechocińską substancją w postaci ścieków surowych z przetwórstwa mięsnego, pochodzącą ze wskazanego zakładu masarskiego w ilości i postaci powodującej istotne obniżenie jakości wody oraz mogącej spowodować zniszczenie w świecie zwierzęcym w znacznych rozmiarach”.

8. „Oskarżony w dniu 28 stycznia 2019 r. w M., woj. (...), wbrew przepisom rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE nr 517/2014 z dnia 16 kwietnia 2016 r. w sprawie fluorowanych gazów cieplarnianych i uchylecia rozporządzenia (WE) nr 842/2006), przewoził przez drogowe przejście graniczne w M. z Ukrainy do Rzeczypospolitej Polskiej, w zbiorniku instalacji LPG samochodu osobowego marki Volvo o nr (...), substancję zagrażającą środowisku w postaci 100 l gazu, zawierającego 97,5% czynnika chłodzącego R134, czyli 1,1,2,2- tetrafluoroetanu”.
9. „Oskarżony w okresie od 15 stycznia 2018 r. do 23 lutego 2018 r. w G. i w Ł., działając z zamiarem, aby inna ustalona osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwił jego popełnienie w ten sposób, że założył jednoosobową działalność gospodarczą pod firmą (...), której przedmiotem działalności było zbieranie odpadów, oraz udostępnił dane tej działalności oraz swój dowód osobisty innej ustalonej osobie, umożliwiając w ten sposób innym ustalonym osobom wynajęcie hali magazynowej przy ul. F. w C. na założoną przez siebie firmę i składowanie tam odpadów niebezpiecznych – i wbrew przepisom ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, a to art. 16–18, 21, 23–25, 27, 92–93, w brzmieniu obowiązującym do 17 sierpnia 2018 r., oraz bez wymaganego na podstawie art. 41 ustawy o odpadach zezwolenia Marszałka Województwa (...) na zbieranie i przetwarzanie odpadów – [przez co] ułatwił spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia wielu osób w postaci pożaru i rozprzestrzenienia się substancji trujących, duszących albo parzących w ten sposób, że ułatwił gromadzenie i składowanie odpadów – substancji niebezpiecznych w ilości nie mniejszej niż 2 400 000 dm³, tj. 932 000 kg cieczy oraz ciał stałych pochodzących z (...), wysoce łatwopalnych, których pary mogą tworzyć z powietrzem mieszaniny wybuchowe, stwarzających wysokie zagrożenie pożarowe i wybuchowe (z uwagi na ich właściwości fizykochemiczne) dla terenów sąsiednich, budynków i infrastruktury technicznej drogowej, kolejowej i tramwajowej, zawierających szereg związków organicznych o właściwościach wywołujących nowotwory lub zwiększających zachorowalność na nie, mogących spowodować mutację, tj. trwałą zmianę w ilości lub strukturze materiału genetycznego w komórce, lub działających szkodliwie na funkcje rozrodcze i płodność u dorosłych osobników płci męskiej i żeńskiej oraz powodujących toksyczność rozwojową u potomstwa, a także mogących zaburzać czynności układu endokrynnego – w okolicznościach szczególnie niebezpiecz-

nych, poprzez składowanie i gromadzenie ww. substancji w warunkach i w taki sposób (tj. ułożonych obok siebie piętrowo, w budynku nieprzystosowanym do magazynowania odpadów, z naruszeniem przepisów przeciwpożarowych, w beczkach poj. 200 l i pojemnikach typu „Mauser” o poj. 1000 l ułożonych w sposób warstwowy do poziomu sufitu, co powodowało ich przewracanie się oraz wylewanie ich zawartości), że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób i spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach”.

10. „Oskarżeni w okresie od listopada 2019 r. do 7 lutego 2020 r. w miejscowości W., w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wspólnie i w porozumieniu, wzięli udział w nielegalnym składowaniu odpadów z tworzywa sztucznego w łącznej ilości około 240 Mg, w tym folii, reklamówek, butelek, worków, opakowań, które mogły zagrozić zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym i zwierzęcym, w ten sposób, że J.G. i J.D. wskazywali kierowcom przywożącym śmieci miejsce ich składowania oraz przy użyciu ładowarko-koparek zasypywali odpady ziemią i wyrównywali teren”.
11. „W okresie (...), w miejscu (...), działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, pełniąc funkcję kierownika Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych, w związku z eksploatacją instalacji działającej w ramach oczyszczalni ścieków tego zakładu, w zakresie korzystania ze środowiska, na które wymagane jest pozwolenie wodnoprawne, [oskarżony] zanieczyszczał wodę rzeki Krzny substancją w postaci ścieków niepoddanych sedymentacji w takiej ilości i postaci, że mogło to spowodować istotne obniżenie jakości wody w ten sposób, że dokonując zmiany parametru programu sterującego prac oczyszczalni, wielokrotnie dokonywał ustawienia parametru czasu sedymentacji na wartość 0 minut lub 5 minut, co w praktyce powodowało pominięcie tej fazy i wprowadzenie do rzeki Krzny nieodseparowanego osadu czynnego zawierającego w swoim składzie znaczną ilość drobnoustrojów, jak również zaabsorbowane metale ciężkie”.
12. „Działając wspólnie i w porozumieniu [2 sprawców], w tym wspólnie i w porozumieniu z nieustaloną mężczyzną [3. sprawcą], który wraz z [2. sprawcą] dostarczył na teren gospodarstwa zarządzanego przez [1. sprawcę] nielegalne odpady i substancje chemiczne, oraz działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w zamian za kwotę 1260 zł przyjętą przez [1. sprawcę], wbrew przepisom ustawy z 14 grudnia 2021 r. o odpadach (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 779 ze zm.), [oskarżeni] dopuścili się nielegalnego składowania odpadów i substancji w postaci alkoholi (etanolu i propanolu) w ilości 32 beczek o poj. 200 l oraz 6 sztuk mauserów, każdy o pojemności 1000 l, w taki sposób, że mogło to zagrażać życiu lub zdrowiu człowieka i spowodować istotne obniżenie jakości wód, powietrza lub powierzchni ziemi

lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym, (...)srowadzając w ten sposób bezpośrednio niebezpieczeństwo zdarzenia określonego w art. 164 § 1 k.k. w postaci ekspozycji materiałów łatwopalnych, do jakich należą etanol i propanol”.

13. „W nieustalonym okresie, w miejscowości (...), wbrew przepisom ustawy z 14 grudnia 2012 r. o odpadach, działając wspólnie i w porozumieniu z pozostałymi dwoma oskarżonymi, [oskarżony] nielegalnie składował odpady komunalne oraz odpady pochodzące z demontażu pojazdów o łącznej masie nie mniejszej niż 200 t (w ten sposób, że mogło to spowodować obniżenie jakości wody, powietrza, powierzchni ziemi), które to odpady przywiezione zostały samochodami ciężarowymi z naczepami o numerach rejestracyjnych (...), oraz wspólnie z drugim oskarżonym umieszczał te odpady w dołach, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, ale nie osiągnął jej”.
14. „W bliżej nieustalonym dniu [oskarżony], prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...), dokonał przewozu z Francji – wbrew przepisom ustawy z 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz.U. 2020 poz.1792, t.j. ze zm.), bez wymaganego zezwolenia – odpadu o kodzie 160106 w postaci niekompletnego pojazdu mechanicznego marki Peugeot 308 cc, który następnie składował w Hucie Deręgowskiej”.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w żadnym przypadku nie zwrócono uwagi na warunek naruszenia przez sprawcę reguł ostrożności. Taka praktyka nie zasługuje na aprobatę, bo ignoruje ona ważne ustalenie dogmatyki prawa karnego, że nie każde zachowanie formalnie wypełniające znamiona typu czynu zabronionego jest zachowaniem faktycznie realizującym te znamiona. W dogmatyce tej uznaje się bowiem, że warunek naruszenia owych reguł jest w istocie wartościującym elementem w dogmatycznie ujmowanej strukturze przestępstwa – elementem, którego rola sprowadza się do ograniczenia zakresu kryminalizacji tylko do takich zachowań, które są społecznie nieakceptowalne, a takimi są jedynie te, którymi narusza się wskazane reguły. Przypomnijmy także, że referowana funkcja przedmiotowych reguł jest prostą konsekwencją założenia o racjonalnym normodawcy; ten wszak – jako podmiot właśnie racjonalny – nie zakazywałby pod groźbą kary zachowań zgodnych z regułami ostrożnego obchodzenia się z dobrem prawnym. Nadmienmy także, że abstrahowanie przez praktykę od konieczności ustalania omawianego warunku jest niewłaściwe także z tego powodu, że przestępstwa przeciwko środowisku to przede wszystkim – jak wskazano w pierwszej części niniejszego opracowania – przestępstwa materialne, a więc przestępstwa, o których dokonaniu można orzec jedynie wtedy, gdy ustalili się, że pomiędzy zachowaniem się sprawcy a ustawowo określonym i zaistniałym w danym przypadku skutkiem zachodzi powiązanie nie tylko przyczynowe, ale i normatywne. To ostatnie zaś – jak wskazuje nauka o prawie karnym – ma miejsce jedynie wówczas, gdy w postępowaniu karnym wykaże się, że wywołany kauzalnie skutek został spowodowany przez jego sprawcę poprzez zachowanie nieostrożne, a więc takie, którym naruszono wzmiankowane reguły akceptowalnego

społecznie postępowania z dobrem prawnie chronionym. Jak podkreśla bowiem doktryna prawnicza, a w ślad za nią orzecznictwo Sądu Najwyższego, odpowiedzialność karna za skutek może mieć miejsce jedynie wtedy, gdy skutek ten jest skutkiem przypisywalnym, a jest on takim jedynie wówczas, gdy został przez jego sprawcę spowodowany w warunkach, o których traktują normatywne podstawy obiektywnego jego przypisania. Jedną z nich – jak wskazywaliśmy – jest natomiast omawiane naruszenie reguła ostrożności. Stąd też apelować należy o to, by sądy za każdym razem pochylały się nad kwestią spełnienia tego warunku przestępności czynu i tym samym, by nie przyjmowały wypełnienia jego znamion tylko na podstawie zgodności zachowania się sprawcy z deskryptywnie odczytywanym ujęciem znamion typu czynu zabronionego.

2.4. Sposób popełnienia przestępstw przeciwko środowisku

W ramach badania analizie poddano kwestię sposobu dopuszczenia się przestępstw przeciwko środowisku. W tej kategorii wyróżniono dwa następujące kryteria analizy:

- a) rodzaj zachowania się sprawcy;
- b) charakter zawodowy zachowania się sprawcy.

2.4.1. Rodzaj zachowania się sprawcy

Przeprowadzone badania aktowe umożliwiły stworzenie modelowych opisów popełnionych przestępstw środowiskowych, a w konsekwencji ich katalogizację. Przebadane sprawy można podzielić według kryteriów zachowania się sprawcy, ujętych w tabeli 1¹¹.

TABELA 1. Na czym polegało zachowanie się sprawcy?

Rodzaj zachowania się sprawcy	Liczba spraw
Składowanie odpadów wbrew przepisom ustawy	74
Przewóz odpadów wbrew przepisom ustawy	37
Przewóz odpadów zza granicy wbrew przepisom ustawy	14
Przetwarzanie odpadów wbrew przepisom ustawy	11
Zanieczyszczenie wody	2
Uszkodzenie linii brzegowej jeziora	2
Usuwanie odpadów wbrew przepisom ustawy	2
Odzysk odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych, wbrew przepisom ustawy	2

¹¹ Należy nadmienić, że w części spraw występował więcej niż jeden sposób popełnienia przestępstwa na szkodę środowiska.

Rodzaj zachowania się sprawcy	Liczba spraw
Kierowanie transportem odpadów z zagranicy wbrew przepisom ustawy	2
Gromadzenie odpadów wbrew przepisom ustawy	2
Zniszczenie roślin na obszarze chronionym	1
Zniszczenie linii brzegowej jeziora	1
Zlecenie przewozu	1
Zlecenie prac polegających na usunięciu naturalnie występującej roślinności	1
Zbieranie odpadów wbrew przepisom ustawy	1
Zasypanie zbiornika na obszarze chronionym	1
Zanieczyszczenie powierzchni ziemi metalami	1
Wznoszenie budynku na obszarze chronionym wbrew przepisom ustawy	1
Wywóz odpadów wbrew przepisom ustawy	1
Wysypywanie odpadów	1
Wykonywanie prac ziemnych na obszarze chronionym	1
Uszkodzenie linii brzegowej jeziora	1
Uszkodzenie i zmniejszenie wartości przyrodniczej prawnie chronionego terenu	1
Usuwanie substancji ropopochodnych	1
Usiłowanie nielegalnego składowania niebezpiecznych odpadów	1
Unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych wbrew przepisom ustawy	1
Ułatwienie składowania odpadów niebezpiecznych	1
Sprowadzenie towaru zza granicy wbrew przepisom ustawy	1
Składowanie i usuwanie odpadów wbrew przepisom ustawy	1
Składowanie azbestu wbrew przepisom ustawy	1
Przetwarzanie odpadów niebezpiecznych pochodzących z pojazdów mechanicznych	1
Przetransportowanie, podrzucenie i rozkruszenie azbestu	1
Przeprowadzenie prac ziemnych polegających na wycięciu drzew w lesie i spowodowanie zniszczeń w świecie roślinnym	1
Przeprowadzenie prac ziemnych na terenie bezpośrednio przylegającym do jeziora i usunięcie roślinności z linii brzegowej jeziora	1
Przekazywanie odpadów niebezpiecznych wbrew przepisom prawa	1
Porzucenie odpadów	1
Porzucenie odpadów niebezpiecznych w okolicach rzeki	1
Pomocnictwo w usiłowaniu nielegalnego składowania niebezpiecznych odpadów	1
Pomocnictwo w nielegalnym składowaniu odpadów	1
Polecenie usunięcia substancji niebezpiecznych poprzez wylanie ich na teren działki	1
Polecenie składowania odpadów wbrew przepisom ustawy	1
Organizacja składowania odpadów niebezpiecznych	1

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszym sposobem popełnienia przestępstw środowiskowych było zatem składowanie odpadów wbrew przepisom ustawy – 74 sprawy. Kolejną najczęściej występującą kategorią był przewóz odpadów niebezpiecznych; w 37 sprawach był transport krajowy, zaś w 14 sprawach występował czynnik zagraniczny (tj. odpady były wywożone lub przywożone z za granicy). Z kolei 11 spraw dotyczyło przetwarzania odpadów wbrew przepisom ustawy. Pozostałe wyróżnione w tabeli 1 przypadki stanowiły mniejszą część spraw i występowały maksymalnie po 2 razy.

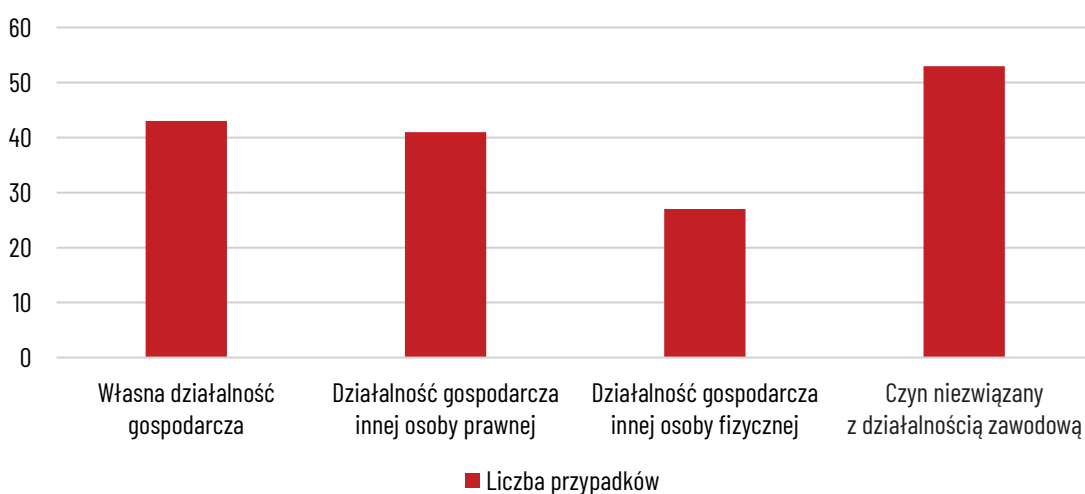
2.4.2. Charakter zawodowy zachowania się sprawcy

W ramach badania aktowego dokonano analizy spraw karnych, których przedmiotem były przestępstwa środowiskowe również w aspekcie tego, czy zostały one popełnione w związku z prowadzeniem przez sprawcę działalności gospodarczej (czy świadczenia usług lub pracy dla innych podmiotów). Na potrzeby badania wyróżniono 4 następujące kategorie sprawców:

- a) sprawca dopuszczający się czynu zabronionego w ramach własnej gospodarczej;
- b) sprawca dopuszczający się czynu zabronionego w ramach działalności gospodarczej osoby prawnej lub innego podmiotu zbiorowego;
- c) sprawca dopuszczający się czynu zabronionego w ramach działalności gospodarczej innej osoby fizycznej;
- d) sprawca, którego czyn nie był związany z działalnością zawodową.

W ramach kryteriów b) i c) ustalono także relację łączącą sprawcę z podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą. Wyniki analizy prezentuje wykres 4.

WYKRES 4. Charakter zawodowy zachowania się sprawcy

Źródło: opracowanie własne.

Przestępstwa w ramach własnej działalności gospodarczej dopuszczono się w 43 przypadkach. Wśród przykładów prowadzenia własnej działalności gospodarczej przez sprawców

można wskazać: działalność w zakresie transportu odpadów; prowadzenie działalności gospodarczej formalnie zajmującej się sprowadzaniem części samochodowych z Włoch, będące przykrywką dla sprowadzania odpadów; działalność rolniczą; działalność koncesjonowaną polegającą na wydobywaniu gliny i piasku, będącą przykrywką dla składowania odpadów. Do tej grupy sprawców zaliczono również sprawców będących udziałowcami spółki oraz sprawców faktycznie kierujących spółką.

Kolejną grupą są sprawcy, którzy popełnili czyn zabroniony w ramach działalności gospodarczej osoby prawnej lub innego podmiotu zbiorowego. W przypadku tej grupy ustalano pozycję sprawcy w strukturze wskazanego podmiotu. Wyniki analizy zostały przedstawione w tabeli 2.

TABELA 2. Pozycja sprawcy w strukturze wskazanego podmiotu

Pozycja sprawcy w strukturze wskazanego podmiotu	Liczba przypadków
Pracownik	22
Prezes zarządu	10
Członek zarządu	3
Kierowca	3
Pomocnik co najmniej jednej osoby prowadzącej działalność gospodarczą	1
Prokurent	1
Osoba zajmująca się organizacją przywozu i wywozu materiałów	1

Źródło: opracowanie własne.

W 27 przypadkach czyn zabroniony został popełniony w ramach działalności gospodarczej innej osoby fizycznej. Podczas badania ustalono informacje o relacji sprawcy względem wskazanej osoby. Wyniki przedstawiono w tabeli 3.

TABELA 3. Relacja sprawcy względem innej osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą

Rodzaj relacji	Liczba przypadków
Pracownik	17
Mąż osoby prowadzącej działalność gospodarczą	2
Spółka drugiego sprawcy	1
Pracownik brata - współsprawcy	1
Syn osoby prowadzącej działalność gospodarczą	1

Źródło: opracowanie własne.

Najczęstszą kategorią były czyny sprawców niezwiązane z działalnością zawodową – 53 przypadki. Zazwyczaj byli to właściciele posesji, którzy zgodzili się składować u siebie na działce odpady. W 2 przypadkach, wbrew przepisom ustawy, sprawca składował odpady na działce będącej własnością jego matki.

2.5. Formy stadialne i formy współdziałania przestępnego

Kolejnym zagadnieniem będącym przedmiotem badania były formy stadialne, w których dopuszczono się czynu zabronionego. Następnym – tematycznie powiązany – obszarem badań były formy współdziałania przestępnego. W ramach tych obszarów badawczych sprawdzano nie tylko kwalifikację prawną czynu, lecz również jego opis przyjęty w prawomocnym wyroku skazującym. W obu obszarach badawczych dokonano również analizy zasadności przypisania określonej formy stadialnej oraz formy współdziałania przestępnego.

2.5.1. Formy stadialne

W ramach badania ustalono, w jakiej formie stadialnej sprawca dopuścił się czynu zabronionego. Jako kryteria analizy przyjęto podział form stadialnych na usiłowanie udolne, usiłowanie nieudolne oraz dokonanie. Z uwagi na brak penalizacji przygotowania do tzw. przestępstw środowiskowych kategoria ta nie była przedmiotem niniejszego badania. Wyniki badania co do formy stadialnej czynu zabronionego zostały przedstawione w tabeli 4.

TABELA 4. Formy stadialne

Forma stadialna	Liczba przypadków (w %)
Usiłowanie udolne	1,3
Usiłowanie nieudolne	0
Dokonanie	98,7

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z przedstawionych danych, większość przypadków przestępstw środowiskowych została dokonana. Usiłowanie udolne stwierdzono w 1,3% przypadków, zaś wśród badanych spraw nie znajdują się przypadki usiłowania nieudolnego.

W aspekcie zasadności przypisania określonej formy stadialnej nie stwierdzono przypadków jej niezasadnego przypisania.

2.5.2. Formy współdziałania przestępnego

Kolejnym elementem badania było ustalenie, w jakich formach współdziałania przestępnego zostały popełnione czyny zabronione będące przedmiotem badania. Jako kryterium badawcze przyjęto podział form współdziałania przestępnego, wynikający z art. 18 § 1 k.k. Wyniki przedstawia tabela 5.

TABELA 5. Formy współdziałania przestępnego

Forma współdziałania przestępnego	Liczba przypadków (w %)
Sprawstwo pojedyncze	46,5
Współsprawstwo	46,5
Sprawstwo kierownicze	1,3
Sprawstwo polecające	1,3
Podżeganie	0,6
Pomocnictwo	3,8

Źródło: opracowanie własne.

Przestępstwa – jak wynika z przedstawionych danych – były najczęściej dokonywane w ramach sprawstwa pojedynczego i współsprawstwa. Kolejną najczęstszą formą współdziałania przestępnego było pomocnictwo. Przypisanie sprawstwa kierowniczego, sprawstwa polecającego i pomocnictwa stanowiło nieznaczny odsetek badanych przypadków.

Co do zasady, nie stwierdzono niezasadnego ustalenia przez sąd określonej formy współdziałania przestępnego. Należy wskazać, że w 5 sprawach sąd powinien rozważyć uznanie zachowania się sprawcy za sprawstwo kierownicze lub polecające, albowiem sprawca dopuścił się czynu zabronionego, pełniąc funkcje kierownicze (a co za tym idzie – nie realizował znamion jako sprawca główny). W 11 sprawach należało uwzględnić współsprawstwo w kwalifikacji prawnej czynu, czego nie uczyniono. W jednej ze spraw sąd II instancji dokonał zmiany kwalifikacji prawnej, usuwając z niej art. 18 § 3 k.k. bez jednoczesnej zmiany opisu czynu i argumentując zmianę tym, że pomocnictwa nie można dopuścić się nieumyślnie. W 2 przypadkach należało stwierdzić, że przyjęcie danej formy współdziałania przestępnego jest jedynie częściowo zasadne – sąd zasadnie przyjął określoną formę dla jednego ze sprawców, ale w przypadku drugiego bardziej zasadne byłoby przyjęcie sprawstwa polecającego albo sprawstwa kierowniczego.

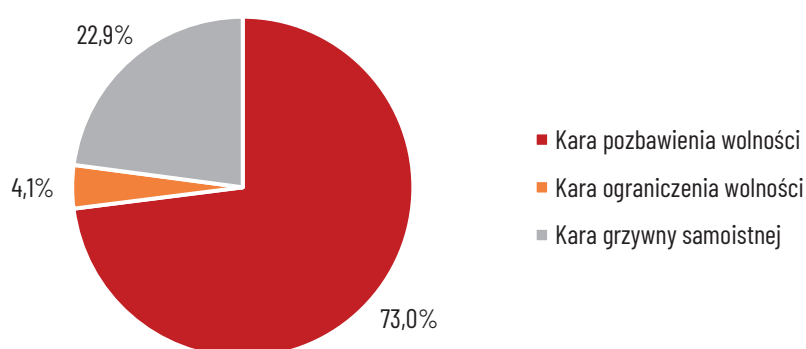
2.6. Sądowy wymiar kary i innych środków penalnych za przestępstwa z rozdziału XXII Kodeksu karnego

W analizowanym materiale aktowym odnotowano 172 czyny objęte wyrokiem skazującym za przestępstwo przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k., a także po jednym przypadku zakończenia postępowania w drodze jego warunkowego umorzenia na okres próby 1 roku (art. 66 § 1 k.k.) oraz umorzenia ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu (art. 1 § 2 k.k.).

W perspektywie uogólnionej ustalono następujący obraz skazań za przestępstwa przeciwko środowisku, określone w rozdziale XXII Kodeksu karnego. Dominowały skazania na karę

pozbawienia wolności – 73% przypadków, przy tym spośród wymierzonych kar pozbawienia wolności w blisko 49% przypadków wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawieszono na okres próby (art. 69 § 1 k.k. w zw. z art. 70 § 1 k.k.). Z kolei w 22,9% przypadków orzeczona została kara grzywny samoistnej, zaś w 4,1% przypadków – kara ograniczenia wolności (wykres 5). W 67,5% badanych przypadków za popełnione przestępstwo finalnie orzeczono karę jednostkową (pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny samoistnej), zaś w 32,5% przypadków wymierzona kara jednostkowa została włączona do zespołu kar, na podstawie których wymierzono karę łączną.

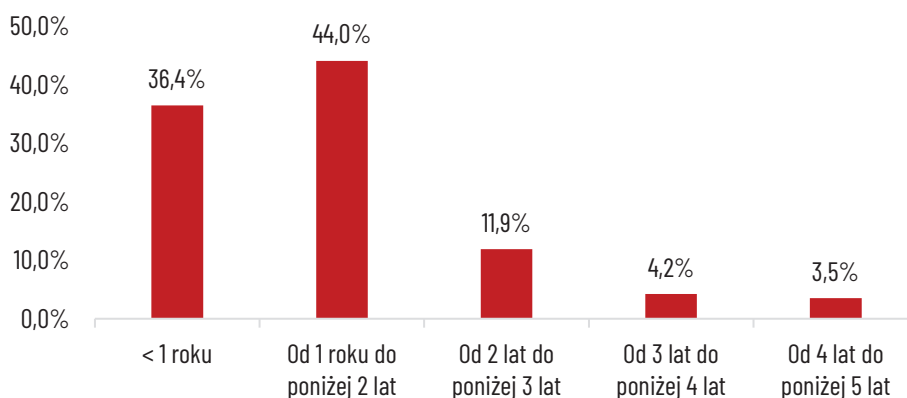
WYKRES 5. Kary orzeczone za przestępstwa z rozdziału XXII Kodeksu karnego według rodzaju kary

Źródło: opracowanie własne.

Bliższa charakterystyka aspektu surowości poszczególnych rodzajów kar, zidentyfikowanych w materiale aktowym, prowadzi do zaprezentowania następujących ustaleń (wykres 6). Kara pozbawienia wolności była wymierzana najczęściej w przedziale od 1 roku do poniżej 2 lat (44%). Następnie orzekano ją w kolejności: w przedziale poniżej 1 roku (36,4%), od 2 lat do poniżej 3 lat (11,9%), od 3 lat do poniżej 4 lat (4,2%) oraz od 4 lat do poniżej 5 lat (3,5%).

WYKRES 6. Rozkład surowości orzekanych kar pozbawienia wolności według przedziału

Źródło: opracowanie własne.

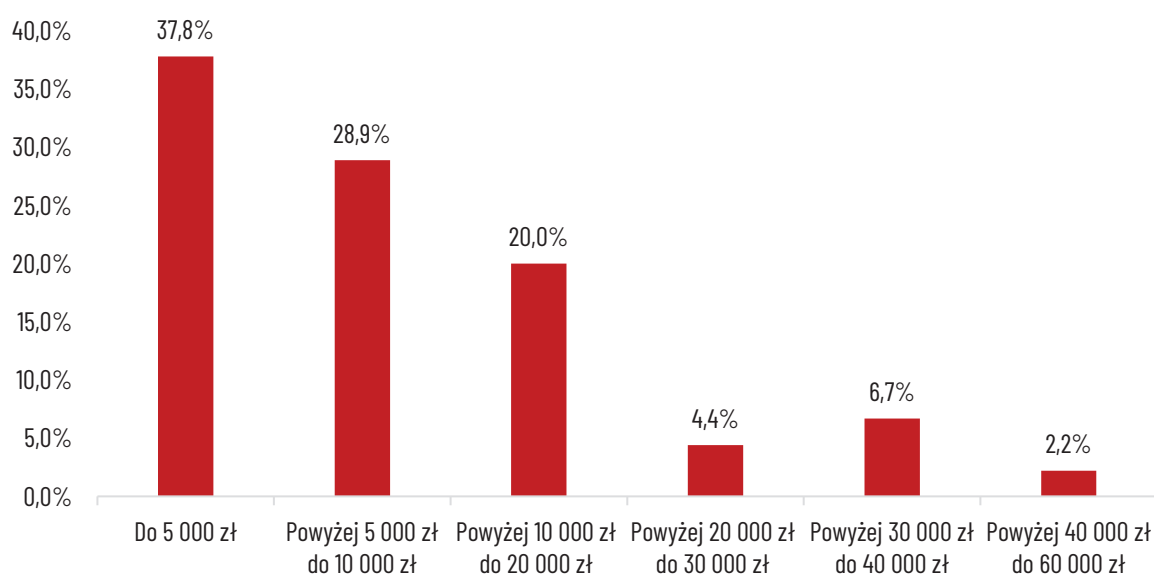
Jak wskazano powyżej, kara ograniczenia wolności była orzekana najrzadziej, bo dotyczyła tylko 4,1% analizowanych przypadków skazania za przestępstwa przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. W każdym odnotowanym przypadku orzeczona kara ograniczenia wolności polegała na obowiązku wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne (art. 34 § 1a pkt 1 k.k.), a więc ani razu sądy nie skorzystały z drugiej formy wykonania kary ograniczenia wolności, polegającej na potrąceniu od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd (art. 34 § 1a pkt 4 k.k.). W przeważającym odsetku przypadków (87,5%) nałożona kara ograniczenia wolności wymierzana była na okres nieprzekraczający roku. Szczegółowy rozkład długości wymierzanych kar ograniczenia wolności prezentuje się następująco:

- a) 6 miesięcy – 25%;
- b) 10 miesięcy – 25%;
- c) 1 rok – 37,5%;
- d) 2 lata – 12,5%.

Wymiar nałożonego obowiązku wykonywania pracy w stosunku miesięcznym określano najczęściej na 30 godzin. Dotyczyło to 75% przypadków. Z kolei wymiar w wysokości 20 godzin odnosił się do 25% przypadków.

Karę grzywny samoistnej wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek oraz wysokość jednej stawki (art. 33 § 1 k.k.). W celu podniesienia poziomu przejrzystości prezentowanych danych grzywny samoistne, zidentyfikowane w analizowanym materiale aktowym, zostały przeliczone na złotówki (wykres 7).

WYKRES 7. Rozkład surowości orzekanych kar grzywny samoistnej w ujęciu kwotowym według przedziału

Źródło: opracowanie własne.

Najniższa odnotowana grzywna wyniosła po przeliczeniu 1000 zł, zaś najwyższa – 60 000 zł. W blisko 67% przypadków orzeczona kara grzywny samoistnej nie przekroczyła 10 000 zł, w tym grzywny najniższe do 5000 zł orzeczono w 37,8% przypadków, zaś grzywny powyżej 5000 zł do 10 000 zł w 28,9%. W 20% przypadków wysokość grzywny samoistnej zawierała się w przedziale powyżej 10 000 zł do 20 000 zł, a już tylko w 4,4% w przedziale powyżej 20 000 zł do 30 000 zł. Grzywny najwyższe w ujęciu kwotowym dotyczyły blisko 9% przypadków; wśród nich na 6,7% przypadków złożyły się grzywny orzeczone w przedziale powyżej 30 000 zł do 40 000 zł, a już tylko na 2,2% przypadków – grzywny do 60 000 zł. Szczegółowy rozkład wysokości orzekanych grzywien w ujęciu kwotowym został odzwierciedlony na wykresie 7.

Poza przypadkami grzywny samoistnej w materiale aktowym odnotowano także przypadki, w których sądy orzekały grzywnę z innej podstawy. Chodzi tu o art. 33 § 2 k.k., dający sądowi orzekającemu fakultatywną podstawę do wymierzenia grzywny obok kary pozbawienia wolności wymienionej w art. 32 pkt 3 k.k., jeżeli sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść majątkową osiągnął, oraz o art. 71 § 1 k.k. stosowany wówczas, gdy sąd uznaje za zasadne wymierzenie grzywny w przypadku zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności w sytuacji, gdy wymierzenie grzywny nie jest możliwe na innej podstawie.

W blisko 13,3% orzeczonych kar pozbawienia wolności sądy wymierzyły dodatkowo grzywnę na podstawie art. 33 § 2 k.k. W tej grupie grzywien najniższa wyniosła 1000 zł, zaś najwyższa 100 000 zł. Ponad połowa (52,6%) grzywien orzekanych obok kary pozbawienia wolności nie przekroczyła 5000 zł. Szczegółowy rozkład wysokości wymierzonych grzywien w ujęciu kwotowym prezentuje się następująco:

- a) do 5000 zł – 52,6%;
- b) powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 5,3%;
- c) powyżej 10 000 zł do 20 000 zł – 26,3%;
- d) powyżej 20 000 zł do 30 000 zł – 10,5%;
- e) 100 000 zł – 5,3%.

W 21,4% przypadków zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności sąd wymierzał grzywnę na podstawie art. 71 § 1 k.k. Najniższa z grzywien wymierzonych na tej podstawie wyniosła, po przeliczeniu na ujęcie kwotowe, 2000 zł, zaś najwyższa 60 000 zł. W tej grupie grzywien najwyższy odsetek (53,3%) miały grzywny, które nie przekroczyły 5000 zł. Szczegółowy rozkład wysokości wymierzonych grzywien w ujęciu kwotowym prezentuje się następująco:

- a) do 5000 zł – 53,3%;
- b) powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 20%;
- c) powyżej 10 000 zł do 20 000 zł – 6,7%;

- d) powyżej 20 000 zł do 30 000 zł – 13,3%;
- e) 60 000 zł – 6,7%.

W toku prowadzonej analizy materiału aktowego ustalono, że w niektórych przypadkach sądy korzystały z instytucji części ogólnej Kodeksu karnego, wpływających na obostrzenie lub złagodzenie ustawowego wymiaru kary. Efekt zaostrzający był wynikiem zastosowania podstawy z art. 64 § 1 k.k. (2 przypadki), art. 37b k.k. (2 przypadki) oraz art. 57b k.k. (2 przypadki). Z kolei w przypadkach złagodzenia ustawowego wymiaru kary zastosowanie znalazły: art. 4 § 1 k.k. (22 przypadki), art. 60 § 2 k.k. (10 przypadków) oraz art. 37a k.k. (16 przypadków).

W perspektywie uszczegółowionej statystycznie istotnym punktem odniesienia dla dalszej analizy kar stało się przestępstwo z art. 183 § 1 k.k., polegające na składowaniu, usuwaniu, przetwarzaniu, zbieraniu, unieszkodliwianiu, transportowaniu – wbrew przepisom ustawy – odpadów lub substancji albo dokonywaniu odzysku odpadów lub substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym. Typ ten stanowił bowiem aż 76% wszystkich czynów zabronionych objętych niniejszym badaniem, za które zapadł prawomocny wyrok skazujący¹². Należy przy tym nadmienić, że spośród nich w 13,7% przypadków wprowadzony do kwalifikacji prawnej art. 183 § 1 k.k. wystąpił w bardziej złożonej konfiguracji materialnoprawnej, polegającej na zbiegu przepisów (art. 11 § 2 k.k.) z przepisami określającymi inne typy czynów zabronionych przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. lub inne typy czynów zabronionych skierowane przeciwko innym dobrom prawnym.

Za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k. grozi kara pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10. Ten próg ustawowego zagrożenia został wprowadzony nowelizacją Kodeksu karnego z 22 lipca 2022 r. i obowiązuje od 1 września 2022 r.¹³ Przed tym dniem było ono zagrożone łagodniejszym wymiarem kary pozbawienia wolności – od 3 miesięcy do 5 lat, co jest istotne z uwagi na fakt, że w części analizowanych postępowań (dotyczyło to 7 przypadków) sąd powołał się, przy formułowaniu kwalifikacji prawnej czynu, na zasadę ustawy względniejszej (art. 4 § 1 k.k.).

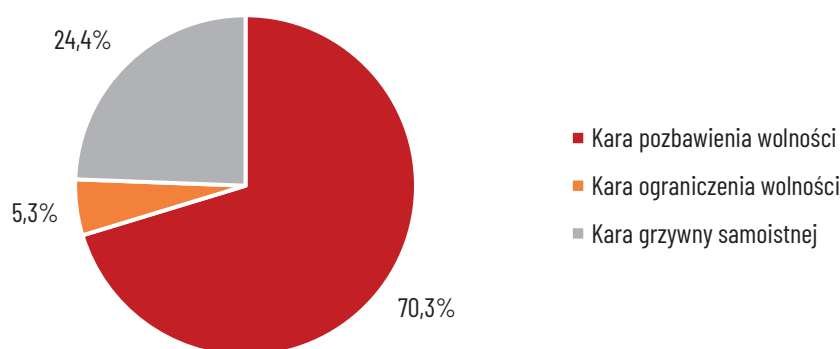
Rodzajowa struktura kar orzekanych za czyny zabronione z art. 183 § 1 k.k., odnotowana na podstawie analizowanego materiału aktowego, prezentowała się następująco. Dominowały skazania na karę pozbawienia wolności – 70,3% przypadków, przy tym spośród wymierzonych kar pozbawienia wolności w 45,6% przypadków wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawieszono na okres próby (art. 69 § 1 k.k. w zw. z art. 70 § 1 k.k.). Pomimo faktu, że przestępstwo

¹² Inne typy czynów zabronionych przeciwko środowisku z rozdziału XXII Kodeksu karnego występowały w materiale aktowym objętym badaniem jedynie sporadycznie, w skali od 1 do kilku czynów, co stanowi niewystarczającą podstawę do odrębnego zaprezentowania spektrum orzeczonych za nie kar.

¹³ Art. 183 § 1 k.k. zmieniony został przez art. 5 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1726).

z art. 183 § 1 k.k. zagrożone jest, rodzajowo rzecz ujmując, tylko karą pozbawienia wolności, w materiale aktowym odnotowano przypadki skazania na kary łagodniejszego rodzaju na skutek wykorzystania przez sąd reguł łagodzących odpowiedzialność karną, jak nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 60 k.k.) czy orzeczenie kary grzywny albo ograniczenie wolności zamiast kary pozbawienia wolności (art. 37a k.k.). W konsekwencji w 24,4% przypadków w prawomocnym wyroku orzeczona została kara grzywny samoistnej, zaś w 5,3% przypadków kara ograniczenia wolności (wykres 8). W 68,7% badanych przypadków za popełnione przestępstwo finalnie orzeczono karę jednostkową (pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny samoistnej), zaś w 31,3% przypadków wymierzona kara jednostkowa została następnie włączona do zespołu kar, na podstawie których wymierzono karę łączną.

WYKRES 8. Rodzajowa struktura kar orzeczonych za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k.

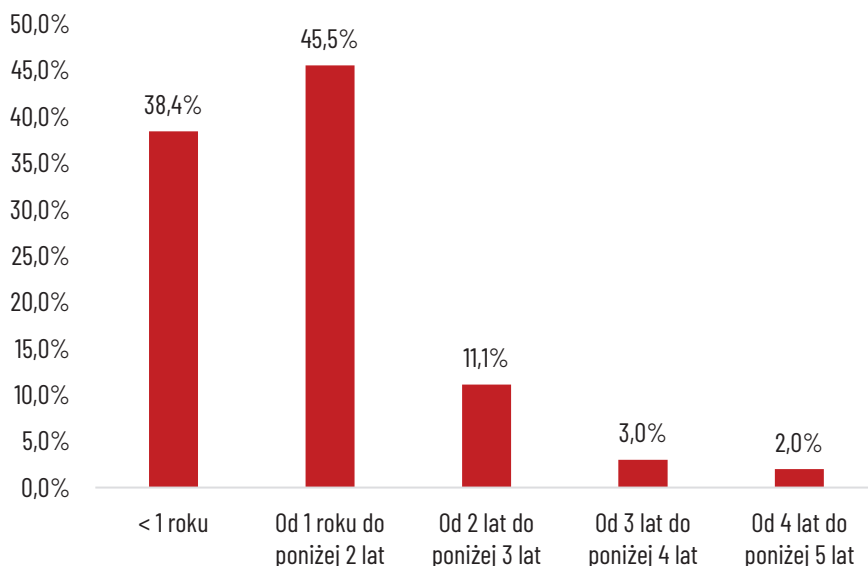
Źródło: opracowanie własne.

Bliższa charakterystyka aspektu surowości rodzajów kar orzekanych w materiale aktowym za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k. prowadzi do zaprezentowania następujących ustaleń. Najniższa kara pozbawienia wolności, zidentyfikowana w materiale aktowym, orzeczona została na okres 3 miesięcy, zaś najwyższa na 4 lata i 6 miesięcy. Kara pozbawienia wolności była wymierzana najczęściej w przedziale od 1 roku do poniżej 2 lat (45,5%), następnie w przedziale poniżej 1 roku (38,4%). Następnie orzekano ją w kolejności: w przedziale od 2 lat do poniżej 3 lat (11,1%), od 3 lat do poniżej 4 lat (3%) oraz od 4 lat do poniżej 5 lat (2%).

Biorąc pod uwagę ustawowe widełki zagrożenia przewidziane za popełnienie przestępstwa z art. 183 § 1 k.k. (wyznaczone, przypomnijmy, w przedziale od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności), można stwierdzić, że polityka karania za ten typ czynu zabronionego, w odniesieniu do wymiaru kary pozbawienia wolności, okazała się raczej łagodna (wykres 9). Z poddanego analizie materiału aktowego wynika, że sądy nie przekraczały pułapu 50% założonego przez ustawodawcę stopnia surowości kary pozbawienia wolności.

ści, tj. 5 lat, zaś aż w 83,9% analizowanych czynów pułap ten nie przekroczył 20%, tj. 2 lat pozbawienia wolności.

WYKRES 9. Rozkład surowości kar pozbawienia wolności orzekanych za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k.

Źródło: opracowanie własne.

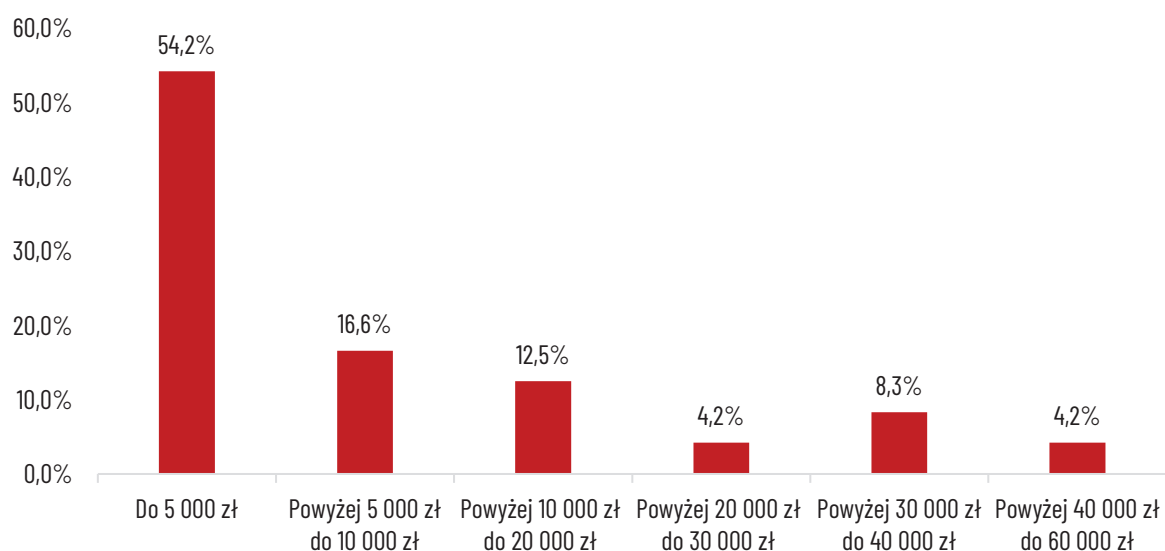
Jak wskazano powyżej, kara ograniczenia wolności była orzekana najrzadziej – dotyczyła zaledwie 5,3% analizowanych przypadków skazania za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k. W każdym odnotowanym przypadku orzeczona kara ograniczenia wolności polegała na obowiązku wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne (art. 34 § 1a pkt 1 k.k.). Sądy ani razu nie skorzystały z drugiej formy wykonania kary ograniczenia wolności, polegającej na potrąceniu od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd (art. 34 § 1a pkt 4 k.k.). W przeważającym odsetku przypadków (85,7%) nałożona kara ograniczenia wolności wymierzana była na okres nieprzekraczający roku. Biorąc pod uwagę założone przez ustawodawcę standardowe granice orzekania tej kary, wyznaczone zakresem czasowym od miesiąca do 2 lat (art. 34 § 1 k.k.), należy podkreślić, że stanowi to około połowy stopnia surowości dopuszczanego dla tego rodzaju kary. Szczegółowy rozkład długości wymierzanych kar ograniczenia wolności prezentuje się następująco:

- a) 6 miesięcy – 14,3%;
- b) 10 miesięcy – 28,6%;
- c) 1 rok – 42,8%;
- d) 2 lata – 14,3%.

Wymiar nałożonego obowiązku wykonywania pracy w stosunku miesięcznym określało najczęściej na 30 godzin. Dotyczyło to 71,4% przypadków. Z kolei wymiar w wysokości 20 godzin odnosił się do 28,6% przypadków.

Jak wskazano powyżej, kara grzywny samoistnej orzeczona została w odniesieniu do 24,4% czynów z art. 183 § 1 k.k., objętych badaniem. W celu ułatwienia odbioru prezentowanych danych grzywny samoistne, orzeczone zgodnie z art. 33 § 1 k.k. w systemie stawek dziennych, zostały zaprezentowane w ujęciu kwotowym po przeliczeniu na złotówki. Najniższa odnotowana grzywna wyniosła po przeliczeniu 1500 zł, zaś najwyższa 60 000 zł. W 70,8% przypadków orzeczona kara grzywny samoistnej nie przekroczyła 10 000 zł, w tym grzywny najniższe do 5000 zł orzeczono aż w 54,2% przypadków, zaś grzywny powyżej 5000 zł do 10 000 zł w 16,6%. W 12,5% przypadków wysokość grzywny samoistnej zawierała się w przedziale powyżej 10 000 zł do 20.000 zł, a już tylko w 4,2% w przedziale powyżej 20 000 zł do 30 000 zł. Grzywny najwyższe w ujęciu kwotowym dotyczyły 12,5%; wśród nich 8,3% przypadków odnosiło się do grzywien orzeczonych w przedziale powyżej 30 000 zł do 40 000 zł, a już tylko 4,2% przypadków – do grzywny do 60 000 zł. Biorąc pod uwagę założone przez ustawodawcę standardowe widełki, w których sąd może orzec grzywnę samoistną, która, po przeliczeniu na system kwotowy, powinna zawierać się w przedziale do 100 zł do 1 080 000 zł (art. 33 § 1 i 3 k.k.), należy odnotować, że grzywny samoistne najczęściej orzekane w analizowanym materiale aktowym (tj. grzywny nieprzekraczające 10 000 zł) nie przekraczały 0,9% dopuszczonego przez ustawodawcę poziomu surowości dla tego rodzaju kary. Z kolei najsurowsze z grzywien samoistnych objętych badaniem (między 40 000 zł a 60 000 zł) oscylowały na poziomie około 4–5% tego pułapu. Szczegółowy rozkład wysokości orzekanych grzywien w ujęciu kwotowym został odzwierciedlony na wykresie 10.

WYKRES 10. Rozkład surowości kary grzywny samoistnej za przestępstwo z art. 183 § 1 k.k.

Źródło: opracowanie własne.

Sądy w 16,3% przypadków, w których orzekły za popełnienie przestępstwa z art. 183 § 1 k.k. karę pozbawienia wolności, wymierzyły dodatkowo grzywnę na podstawie art. 33 § 2 k.k. W tej grupie grzywien najniższa wyniosła 1000 zł, zaś najwyższa 100 000 zł. Blisko połowa

(47,1%) grzywien orzekanych obok kary pozbawienia wolności nie przekroczyła 10 000 zł. Szczegółowy rozkład wysokości wymierzonych grzywien w ujęciu kwotowym prezentuje się następująco:

- a) do 5000 zł – 41,3%;
- b) powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 5,8%;
- c) powyżej 10 000 zł do 20 000 zł – 35,4%;
- d) powyżej 20 000 zł do 30 000 zł – 11,7%;
- e) 100 000 zł – 5,8%.

Sądy w 26,2% przypadków, w których orzekły za popełnienie przestępstwa z art.183 § 1 k.k. karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania, wymierzyły dodatkowo grzywnę na podstawie art. 71 § 1 k.k. Najniższa z grzywien wymierzonych na tej podstawie wyniosła, po przeliczeniu na ujęcie kwotowe, 2000 zł, zaś najwyższa 60 000 zł. W tej grupie grzywien najwyższy odsetek (63,1%) miały grzywny, które nie przekroczyły 5000 zł. Szczegółowy rozkład wysokości wymierzonych grzywien w ujęciu kwotowym prezentuje się następująco:

- do 5000 zł – 63,2%;
- powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 9,2%;
- powyżej 10 000 zł do 20 000 zł – 9,2%;
- powyżej 20 000 zł do 30 000 zł – 9,2%;
- 60 000 zł – 9,2%.

W przypadku skazania za przestępstwo przeciwko środowisku ustawodawca przewidział, w art. 47 § 2 k.k., dodatkowy środek penalny w postaci nawiązki na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: NFOŚiGW), o którym mowa w art. 400 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹⁴ (dalej: Prawo ochrony środowiska) i który jest orzekany przez sąd obligatoryjnie w razie skazania sprawcy za umyślne przestępstwo przeciwko środowisku albo, fakultatywnie, w przypadku nieumyślnego przestępstwa przeciwko środowisku. Charakter tego środka budzi wątpliwości w literaturze. Przepisy dotyczące nawiązki, w tym nawiązki na rzecz NFOŚiGW, zostały włączone nowelizacją Kodeksu karnego z 20 lutego 2015 r.¹⁵ do rozdziału Va. „Przepadek i środki kompensacyjne”, co w świetle wykładni systemowej *prima facie* prowadzić może do wniosku, że ma ona charakter kompensacyjny. Jednakże nawiązka na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ze swej istoty nie realizuje funkcji kompensaty szkody lub krzywdy pokrzywdzonemu przestępstwem spowodowanym przez oskarżonego, jak to ma miejsce w przypadku nawiązki na rzecz pokrzywdzonego z art. 46 § 2 k.k. czy nawiązki na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpeniten-

¹⁴ Dz.U. z 2024 r. poz. 54, z późn. zm.

¹⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 396 (zmiana weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.).

cjarnej z art. 47 § 1 k.k., która pośrednio może prowadzić do poprawienia sytuacji pokrzywdzonych korzystających z pomocy tego funduszu. Co więcej, biorąc pod uwagę treść art. 401c Prawa ochrony środowiska, w którym szeroko uregulowano katalog celów finansowanych ze środków pochodzących z NFOŚiGW, należy podkreślić, że nawiązka z tego funduszu nie jest przeznaczana na naprawienie konkretnej szkody w środowisku zaistniałej na skutek przestępstwa, za które nawiązka została wymierzona. Na tej podstawie można więc przyjąć, że nawiązka na rzecz NFOŚiGW określona w art. 47 § 2 k.k. zyskuje charakter penalny (represyjny), nie zaś kompensacyjny¹⁶.

W prowadzonym badaniu ustalono, że na 174 czyny zabronione zidentyfikowane na podstawie analizowanych postępowań nawiązka na rzecz NFOŚiGW została nałożona na sprawcę przestępstwa przeciwko środowisku w 133 przypadkach. Szczegółowy rozkład wysokości orzekanych nawiązek prezentuje się następująco:

- a) 500 zł – 2 przypadki;
- b) 1000 zł – 5 przypadków;
- c) 1500 zł – 1 przypadek;
- d) 2000 zł – 6 przypadków;
- e) 2500 zł – 5 przypadków;
- f) 3000 zł – 6 przypadków;
- g) 5000 zł – 28 przypadków;
- h) 8000 zł – 7 przypadków;
- i) 10 000 zł – 39 przypadków;
- j) 12 000 zł – 1 przypadek;
- k) 15 000 zł – 7 przypadków;
- l) 20 000 zł – 5 przypadków;
- m) 25 000 zł – 5 przypadków;
- n) 30 000 zł – 1 przypadek;
- o) 40 000 zł – 2 przypadki;
- p) 50 000 zł – 7 przypadków;
- q) 60 000 zł – 2 przypadki;

¹⁶ To rozróżnienie ma ogromne znaczenie praktyczne. Jak słusznie wskazuje P. Kozłowska-Kalisz, nawiązki o charakterze choćby częściowo penalnym należy uznać za „inne środki przewidziane w kodeksie”, do których stosuje się odpowiednio dyrektywy wymiaru kary na zasadzie art. 56 k.k. Chodzi tu o dyrektywy uregulowane w art. 53 k.k., art. 54 § 1 k.k. i art. 55 k.k. Natomiast w przypadku nawiązek stanowiących surogat obowiązku naprawienia pokrzywdzonemu wyrządzonej szkody lub zadośćuczynienia mu krzywdy – jako do środków kompensacyjnych – dyrektyw tych nie stosuje się z mocy wyraźnego wyłączenia zawartego w art. 56 k.k. P. Kozłowska-Kalisz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2025, art. 47. <https://sip.lex.pl/#/commentary/587736863/804692/mozgawa=-marek-red-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm-URELATIONS> (dostęp: 10.10.2025 r.). Zob. także wyrok SA w Katowicach z 18 czerwca 2020 r., II AKa 75/20, OSA 2020/4, poz. 1.

- r) 70 000 zł – 1 przypadek;
- s) 100 000 zł – 3 przypadki.

Zgodnie z art. 47 § 2 k.k. podstawowy przedział, w którym sąd może nałożyć nawiązkę na rzecz NFOŚiGW, zawiera się kwocie od 10 000 zł do 10 000 000 zł. W badaniu ustalono, że blisko w 44,4% przypadków orzeczona nawiązka była niższa i zawierała się w granicach od 500 zł do 8000 zł. Należy przyjąć, iż sądy skorzystały z dobrodziejstwa art. 47 § 4 k.k. i wymierzyły nawiązkę poniżej dolnej granicy, 10 000 zł, przewidzianej w art. 47 § 2 k.k. W tej grupie przypadków w ocenie sądów zachodziły zatem szczególnie uzasadnione okoliczności, pozwalające na przyjęcie, że wymierzana nawiązka powodowałaby dla sprawcy uszczerbek dla niezbędnego utrzymania jego i rodziny.

W pozostałych 55,6% przypadków orzeczono nawiązki w nieco wyższej wysokości. Zawierały się one w przedziale od 10 000 zł do 100 000 zł. W praktyce oznacza to, że w całym zebranych materiale aktowym sądy wymierzały za przestępstwa przeciwko środowisku nawiązki niskie. Ich wysokość – biorąc pod uwagę górną granicę założonego przez ustawodawcę pułapu surowości, sięgającą w przypadku nawiązek na rzecz NFOŚiGW, przypomnijmy, aż 10 000 000 zł – nie przekroczyła w żadnym z analizowanych przypadków 1% tego pułapu.

Poza przypadkami nawiązek na rzecz NFOŚiGW w analizowanym materiale aktowym zidentyfikowano jeszcze 42 przypadki, w których na sprawcę przestępstwa przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. nałożono różnorodne, dodatkowe środki penalne zaczerpnięte z palety środków karnych z rozdziału V, przepadku i środków kompensacyjnych z rozdziału Va, oraz obowiązków okresu próby z rozdziału VIII Kodeksu karnego.

Wśród nich dominował środek karny zakazu prowadzenia działalności gospodarczej z art. 41 § 2 k.k., odnotowany 19 razy. Zidentyfikowano także jeden przypadek zastosowania środka penalnego o funkcjonalnie zbliżonym charakterze, jakim jest obowiązek powstrzymania się od prowadzenia działalności gospodarczej związanej z gospodarką odpadami w okresie próby, nałożony na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. Na tle łącznej puli czynów objętych badaniem te dwa rodzaje środków znalazły zastosowanie w 11,5% przypadków. Wymierzając środek karny zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, sąd powinien określić precyzyjnie zakres działalności gospodarczej, której dotyczyć będzie zakaz. Zgodnie z brzmieniem art. 41 § 2 k.k. sąd orzeka bowiem „zakaz określonej działalności gospodarczej”, przy założeniu wynikającym z dalszej części powołanego przepisu, że przestępstwo popełnione zostało w związku z prowadzeniem takiej działalności. Z materiału aktowego wynika, że sądy realizowały ten obowiązek poprzez identyfikację zakresów działalności gospodarczej i orzekały:

- a) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie zbierania, składowania, przetwarzania odpadów – 1 przypadek;
- b) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z gospodarowaniem (gospodarką) odpadami – 12 przypadków;

- c) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z gospodarką odpadami, w szczególności polegającej na składowaniu, usuwaniu, przetwarzaniu, transporcie i dokonywaniu odzysku odpadów – 2 przypadki;
- d) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z posiadaniem, przechowywaniem, ze składowaniem, z przetwarzaniem, dokonywaniem odzysku i transportowaniem odpadów – 1 przypadek;
- e) zakaz prowadzenia działalności związanej z gromadzeniem i przetwarzaniem odpadów – 1 przypadek;
- f) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej z hodowlą drobiu – 1 przypadek;
- g) zakaz prowadzenia na swój rachunek lub na rzecz i w imieniu innych osób działalności gospodarczej związanej ze zbieraniem, z transportem, magazynowaniem, ze składowaniem, z przetwarzaniem odpadów lub surowców wtórnych oraz z każdą inną formą obrotu oraz pośredniczenia w obrocie odpadami i surowcami wtórnymi – 1 przypadek.

Ponadto w jednym przypadku zobowiązano skazanego, na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k., do powstrzymania się od prowadzenia działalności gospodarczej związanej z gospodarką odpadami.

Zgodnie z art. 43 § 1 k.k. zakaz prowadzenia określonej działalności gospodarczej orzeka się w latach, na okres od 1 roku do 15 lat. Biorąc pod uwagę to założenie, należy zauważyć, że orzekany przez sąd środek zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej wobec sprawcy przestępstwa przeciwko środowisku w większości przypadków (ponad 84%) nie przekroczył połowy założonego w ustawie stopnia surowości widełek sankcji. Środek ten orzekano w szczególności na okres:

- a) 3 lat – 5 przypadków;
- b) 4 lat – 3 przypadki;
- c) 5 lat – 4 przypadki;
- d) 6 lat – 3 przypadki;
- e) 7 lat – 1 przypadek;
- f) 10 lat – 3 przypadki.

Dla porównania, obowiązek powstrzymania się od prowadzenia działalności gospodarczej związanej z gospodarką odpadami z art. 27 § 1 pkt 8 k.k. nałożono na okres próby 3 lat (1 przypadek).

W 2 przypadkach wobec sprawców, którzy przy popełnieniu przestępstwa przeciwko środowisku nadużyli piastowanego stanowiska, sądy orzekły zakaz jego zajmowania każdorazowo na okres 5 lat, wychodząc z założenia, że dalsze zajmowanie stanowiska zagraża istotnym dobrom chronionym prawem (art. 41 §1 k.k.). W pierwszym przypadku chodziło o zakaz zajmowania stanowisk kierowniczych w podmiotach i organach prowadzących działalność

z wykorzystaniem środowiska, w drugim – o zakaz zajmowania stanowisk w podmiotach związanych ze zbieraniem, z transportem, magazynowaniem, ze składowaniem, z przetwarzaniem odpadów lub surowców wtórnych oraz inną formą obrotu oraz pośredniczenia w obrocie odpadami i surowcami wtórnymi (takich stanowisk, jak: prezes zarządu, członek zarządu, członek lub przewodniczący rady nadzorczej, prokurent, likwidator, kierownik, dyrektor zarządzający, wykonawczy lub finansowy spółki osobowej lub kapitałowej, spółdzielni, przedsiębiorstwa państwowego, w indywidualnej działalności gospodarczej wykonywanej przez inną osobę) lub też pełnienia funkcji pełnomocnika w takich podmiotach oraz każdego innego faktycznego reprezentowania i sprawowania funkcji związanej z podejmowaniem decyzji w takich podmiotach, z wyjątkiem działalności mającej na celu usunięcie i unieszkodliwienie odpadów oraz negatywnych skutków w środowisku lub szkód w środowisku.

Spśród palety innych środków karnych odnotowano jeszcze wykorzystanie środka w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 43b k.k.) oraz świadczenia pieniężnego (art. 43a § 1 k.k.). W 6 przypadkach sąd, kierując się względem na społeczne oddziaływanie skazania, uznał za celowe podanie wyroku do publicznej wiadomości. Z kolei w jednym przypadku orzekł świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (w wysokości 10 000 zł). Ponadto odnotowano 4 przypadki, w których sąd orzekł obowiązek naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.), jeden przypadek orzeczenia nawiazki na rzecz osoby pokrzywdzonej wobec stwierdzenia znacznych trudności z orzeczeniem naprawienia szkody (art. 46 § 2 k.k.) oraz 8 przypadków, w których skorzystał z różnych odmian instytucji przepadku, w tym:

- a) przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (beczki i mauzery na nieczystości), uznanych za dowody rzeczowe (art. 44 § 1 k.k.) – 2 razy;
- b) przepadku przedmiotu służącego do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 2 k.k.), tj. w postaci naczepy samochodowej czy zeszytu formatu A4, faktury VAT, listu przewozowego CMR oraz oryginałów i kopii druków WZ, uznanego przez sąd za dowód rzeczowy – 2 razy;
- c) przepadku korzyści majątkowej (art. 45 § 1 k.k.) – 2 razy;
- d) przepadku korzyści majątkowej osiągniętej z popełnionego przestępstwa (art. 45 § 1 k.k.) – 1 raz;
- e) przepadku równowartości korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia przestępstwa, w kwocie 50 000 zł (art. 45 § 1 k.k.) – 1 raz.

3. Wnioski

Przeprowadzone badania – jak zaświadcza treść niniejszego raportu – pozwoliły na sformułowanie szeregu cząstkowych wniosków. Ograniczając się do najważniejszych z nich, wskazać należy, że dotyczą one zarówno płaszczyzny stanowienia prawa, jak i płaszczyzny jego stosowania.

3.1. Płaszczyzna stanowienia prawa

Jeśli chodzi o płaszczyznę stanowienia prawa, to najważniejsza konkluzja wyłaniająca się z przeprowadzonych tu badań ogniskuje się wokół rozległości zakresu kryminalizacji, wyznaczonego brzmieniem przepisów typizujących z rozdziału XXII k.k. Zakres ten jest bowiem istotnie rozległy, co bez wątpienia ocenić należy pozytywnie. Środowisko naturalne jest bowiem dobrem o niezwykle doniosłej wadze społecznej, wynikającej m.in. z niespornej zależności dotyczącej bezpośredniego warunkowania egzystencji człowieka określoną kondycją środowiska naturalnego. Stąd też konieczność zapewnienia ludziom racjonalnej nienaruszalności środowiska w pełni uzasadnia jego szeroką ochronę, także na polu prawa karnego. Bez ryzyka popełnienia błędu stwierdzić można, że prawo karne, w tym w szczególności analizowane w niniejszym badaniu przepisy Kodeksu karnego, odgrywa rolę wydatnego wykonawcy postanowień ustrojodawcy. Przypomnijmy wszak, że kluczowa w tym zakresie jest jego wypowiedź w art. 5 Konstytucji RP, zgodnie z którą Rzeczpospolita Polska „zapewnia ochronę środowiska naturalnego, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Wzmiankowana rozległość obszaru kryminalizowanego normami sankcjonowanymi z rozdziału XXII k.k. zyskuje na ostrości, gdy rzeczony obszar postrzega się z perspektywy ustaleń współczesnej teorii i dogmatyki prawa karnego. Jednym z nich i zarazem w pełni afirmowanym w opisanym badaniu jest to, iż na przepisy typizujące spogląda się przez

pryzmat wykładni ukierunkowanej na możliwie dokładne odtworzenie z nich tych struktur normatywnych, które odpowiadają za wyznaczenie kręgu zachowań zabronionych pod groźbą kary. Strukturami tymi są właśnie anonsowane prawnokarne normy sankcjonowane. Ich liczba w przepisach rozdziału XXII k.k. dowodzi, że środowisko naturalne jest w centrum uwagi ustawodawcy karnego. Przypomnijmy zatem krótko, że w przepisach:

- art. 181 k.k. zawarto 42 normy sankcjonowane;
- art. 182 k.k. zawarto 120 norm sankcjonowanych;
- art. 183 k.k. zawarto 424 normy sankcjonowane;
- art. 184 k.k. zawarto 784 normy sankcjonowane;
- art. 185 k.k. zawarto 5208 norm sankcjonowanych;
- art. 186 k.k. zawarto 28 norm sankcjonowanych;
- art. 187 k.k. zawarto 12 norm sankcjonowanych;
- art. 188 k.k. zawarto 9 norm sankcjonowanych.

Powyższe liczby niewątpliwie budzą respekt. Raz jeszcze wskaźmy, że są one wynikiem zrealizowania wykładni przepisów typizujących z rozdziału XXII k.k., przeprowadzonej zgodnie z wytycznymi derywacyjnej koncepcji wykładni prawa.

3.2. Płaszczyzna stosowania prawa

Do najważniejszych wniosków należą tu następujące ustalenia.

1. W perspektywie przekraczającej już ćwierć wieku obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r. utrwalona statystyka tzw. czynów osądzonych wskazuje, że z tą grupą czynów zabronionych sądy w swojej praktyce orzeczniczej stykają się raczej sporadycznie; na przestrzeni lat 1999–2024 średnio było to około 108 przypadków rocznie, przy czym najniższy poziom osądzeń za kodeksowe przestępstwa przeciwko środowisku odnotowano w 2014 r. (ilustruje go zaledwie 37 czynów), maksimum osądzeń przypadło na 2024 r. i wyniosło 219 czynów.
2. W roku 2024 zdecydowanie największy udział w ogólnej liczbie osądzeń za kodeksowe przestępstwa przeciwko środowisku miał typ podstawowy przestępstwa nieodpowiedniego postępowania z odpadami z art. 183 § 1 k.k., który w tej grupie przestępstw odnotowano aż w 64,5% przypadków. Na drugim miejscu, z udziałem 6,9%, uplasował się typ kwalifikowany tego przestępstwa z art. 183 § 4 k.k., polegający na przywożeniu wbrew przepisom odpadów z zagranicy lub nielegalnym wywożeniu ich poza granice Polski. Dalej kolejno wystąpiły: typ podstawowy przestępstwa zanieczyszczenia środowiska w znacznych rozmiarach z art. 182 § 1 k.k. (6,7% przypadków), przestępstwo nieumyślnego nieodpowiedniego postępowania z odpadami z art. 183 § 6 k.k. (zbiorczo 4,4%)

oraz przestępstwo porzucenia odpadów niebezpiecznych w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania lub magazynowania z art. 183 § 5a k.k. (3,4% przypadków). Udział pozostałych typów zidentyfikowanych w statystyce osądzeń mieścił się w przedziale od 0,5% do 2%.

3. W badanych sprawach najczęściej występującą była kwalifikacja prawna z art. 183 § 1 k.k.; wystąpiła ona w 37 przypadkach.
4. W żadnym z analizowanych judykatów nie zwrócono uwagi na warunek naruszenia przez sprawcę reguł ostrożności. Taka praktyka – raz jeszcze to podkreślmy – nie zasługuje na aprobatę, bo ignoruje ona ważne ustalenie dogmatyki prawa karnego, że nie każde zachowanie formalnie wypełniające znamiona typu czynu zabronionego jest zachowaniem faktycznie realizującym te znamiona.
5. Najczęstszym sposobem popełniania przestępstw przeciwko środowisku było składowanie odpadów wbrew przepisom ustawy (74 przypadki), dalej uplasowały się: przewóz odpadów wbrew przepisom ustawy (37 przypadków), przewóz odpadów zza granicy wbrew przepisom ustawy (14 przypadków), przetwarzanie odpadów wbrew przepisom ustawy (11 przypadków).
6. Analizowanych przestępstw w 43 przypadkach dopuszczono się w ramach własnej działalności gospodarczej; wśród przykładów prowadzenia własnej działalności gospodarczej przez sprawców można wskazać: działalność w zakresie transportu odpadów; prowadzenie działalności gospodarczej formalnie zajmującej się sprowadzaniem części samochodowych, będące przykrywką dla sprowadzania odpadów; działalność rolniczą; działalność koncesjonowaną polegającą na wydobywaniu gliny i piasku, będącą przykrywką dla składowania odpadów. do tej grupy sprawców zaliczono również sprawców będący udziałowcami spółki;
7. Zdecydowana większość przypadków przestępstw środowiskowych to przestępstwa popełnione w formie stadialnej dokonania; usiłowanie (udolne) stwierdzono jedynie w 1,3 % przypadków.
8. Wśród analizowanych spraw przestępstwa przeciwko środowisku najczęściej popełniano w ramach sprawstwa pojedynczego i współsprawstwa. Kolejną najczęściej występującą formą współdziałania przestępnego było pomocnictwo, aczkolwiek raz jeszcze podnieśmy, że sprawstwo kierownicze, sprawstwo polecające i pomocnictwo stanowiły nieznaczną odsetek badanych przypadków. Wskażmy także, że w pewnej części spraw odnotowano, że przyjęta w nich kwalifikacja zachowania się sprawcy, jako określonej formy owego współdziałania, może budzić obiekcje natury merytorycznej.
9. W perspektywie uogólnionej ustalono następujący obraz skazań za przestępstwa przeciwko środowisku, określone w rozdziale XXII Kodeksu karnego: dominowały skazania na karę pozbawienia wolności – 73% przypadków (przy tym spośród wymierzonych kar

- pozbawienia wolności w blisko 49% przypadków wykonanie orzeczonej kary warunkowo zawieszono na okres próby), z kolei w 22,9% przypadków orzeczona została kara grzywny samoistnej, zaś w 4,1% przypadków – kara ograniczenia wolności.
10. W 67,5% badanych przypadków za popełnione przestępstwo finalnie orzeczono karę jednostkową (pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny samoistnej), zaś w 32,5% przypadków wymierzona kara jednostkowa została następnie włączona do zespołu kar, na podstawie których wymierzono karę łączną.
 11. Kara pozbawienia wolności była wymierzana najczęściej w przedziale od 1 roku do poniżej 2 lat (44%), następnie orzekano ją w kolejności: w przedziale poniżej 1 roku (36,4%), od 2 lat do poniżej 3 lat (11,9%), od 3 lat do poniżej 4 lat (4,2%) oraz od 4 lat do poniżej 5 lat (3,5%).
 12. W każdym odnotowanym przypadku orzeczona kara ograniczenia wolności polegała na obowiązku wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, a więc ani razu sądy nie skorzystały z drugiej formy wykonania kary ograniczenia wolności, polegającej na potrąceniu od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd. W przeważającym odsetku przypadków (87,5%) nałożona kara ograniczenia wolności wymierzana była na okres nieprzekraczający roku.
 13. Najniższa odnotowana grzywna wyniosła, po przeliczeniu na ujęcie kwotowe, 1000 zł, zaś najwyższa – 60 000 zł. W blisko 67% przypadków orzeczona kara grzywny samoistnej nie przekroczyła 10 000 zł, w tym grzywny najniższe, do 5000 zł, orzeczono w 37,8% przypadków, zaś grzywny powyżej 5000 zł do 10 000 zł w 28,9%. W 20% przypadków wysokość grzywny samoistnej zawierała się w przedziale powyżej 10 000 zł do 20 000 zł, a już tylko w 4,4% w przedziale powyżej 20 000 zł do 30 000 zł. Grzywny najwyższe w ujęciu kwotowym dotyczyły blisko 9% przypadków, wśród nich na 6,7% przypadków złożyły się grzywny orzeczone w przedziale powyżej 30 000 zł do 40 000 zł, a już tylko na 2,2% przypadków – grzywny do 60 000 zł.
 14. W 21,4% przypadków zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności sąd wymierzał grzywnę na podstawie art. 71 § 1 k.k. Najniższa z grzywien wymierzonych na tej podstawie wyniosła, po przeliczeniu na ujęcie kwotowe, 2000 zł, zaś najwyższa 60 000 zł.
 15. Na 174 czyny zabronione, zidentyfikowane na podstawie analizowanych postępowań, nawiązka na rzecz NFOŚiGW została nałożona na sprawcę przestępstwa przeciwko środowisku w 133 przypadkach. Zgodnie z art. 47 § 2 k.k. podstawowy przedział, w którym sąd może nałożyć nawiązkę na rzecz NFOŚiGW, zawiera się kwocie od 10 000 zł do 10 000 000 zł. W badaniu ustalono, że blisko w 44,4% przypadków orzeczona nawiązka była niższa i zawierała się w granicach od 500 zł do 8000 zł (należy przyjąć, iż sądy skorzystały z dobrodziejstwa art. 47 § 4 k.k. i wymierzyły nawiązkę poniżej dolnej granicy, 10 000 zł, przewidzianej w art. 47 § 2 k.k.). W całym zebranych materiale aktowym sądy

wymierzały za przestępstwa przeciwko środowisku nawiązki niskie. Ich wysokość – biorąc pod uwagę górną granicę założonego przez ustawodawcę pułapu surowości, sięgającą w przypadku nawiązek na rzecz NFOŚiGW, przypomnijmy, aż 10 000 000 zł – nie przekroczyła w żadnym z analizowanych przypadków 1% tego pułapu.

16. W analizowanym materiale aktowym zidentyfikowano jeszcze 42 przypadki, w których na sprawcę przestępstwa przeciwko środowisku z rozdziału XXII k.k. nałożono dodatkowe środki penalne zaczerpnięte z palety środków karnych z rozdziału V k.k., przepadku i środków kompensacyjnych z rozdziału Va k.k., oraz obowiązków okresu próby z rozdziału VIII k.k. Wśród nich dominował środek karny zakazu prowadzenia działalności gospodarczej z art. 41 § 2 k.k. (odnotowany 19 razy).

Załącznik. Wykaz sygnatur postępowań objętych badaniem

SĄD OKRĘGOWY W CZĘSTOCHOWIE	IİK73/21
SĄD OKRĘGOWY W CZĘSTOCHOWIE	IİK110/22
SĄD OKRĘGOWY W GLIWICACH	IVK154/21
SĄD OKRĘGOWY W KATOWICACH	XVIK64/21
SĄD OKRĘGOWY W KATOWICACH	XVIK229/22
SĄD OKRĘGOWY W KRAKOWIE	IIİK52/21
SĄD OKRĘGOWY W LEGNICY	IIİK170/23
SĄD OKRĘGOWY W PŁOCKU	IİK145/21
SĄD OKRĘGOWY W POZNANIU	IIİK322/20
SĄD REJONOWY W AUGUSTOWIE	IİK1/23
SĄD REJONOWY W AUGUSTOWIE	VİK182/23
SĄD REJONOWY W AUGUSTOWIE	IİK1/23
SĄD REJONOWY W AUGUSTOWIE	IİK468/23
SĄD REJONOWY W AUGUSTOWIE	IİK206/23
SĄD REJONOWY W BARTOSZYCACH	IİK158/24
SĄD REJONOWY W BEŁCHATOWIE	IİK736/22
SĄD REJONOWY W BRZEGU	IİK39/24
SĄD REJONOWY W BYDGOSZCZY	XİK1127/22
SĄD REJONOWY W BYTOMIU	IİK2367/21
SĄD REJONOWY W CIESZYNIE	IİK1276/23
SĄD REJONOWY W CIESZYNIE	IİK800/24
SĄD REJONOWY W ELBLĄGU	VIIİK1458/23
SĄD REJONOWY GDAŃSK-POŁUDNIE W GDAŃSKU	IİK20/23
SĄD REJONOWY W GIŻYCKU	VK134/22

SĄD REJONOWY W GIŻYCKU	419/19
SĄD REJONOWY W GLIWICACH	IIK237/22
SĄD REJONOWY W GŁOGOWIE	IIK1452/23
SĄD REJONOWY W GOLENIOWIE	IIK795/24
SĄD REJONOWY W GOLUBIU-DOBRZYNIU	IIK292/23
SĄD REJONOWY W GORLICACH	IIK633/23
SĄD REJONOWY W GORLICACH	IIK276/23
SĄD REJONOWY W GRODZISKU MAZOWIECKIM	IIK506/20
SĄD REJONOWY W GRÓJCU	IIK50/23
SĄD REJONOWY W GRÓJCU	IIK507/24
SĄD REJONOWY W INOWROCŁAWIU	IIK1380/23
SĄD REJONOWY W INOWROCŁAWIU	IIK1139/21
SĄD REJONOWY W INOWROCŁAWIU	IIK1308/19
SĄD REJONOWY W INOWROCŁAWIU	IIK1139/21
SĄD REJONOWY W JAŚLE	IIK420/22
SĄD REJONOWY W JĘDRZEJOWIE	IIK444/23
SĄD REJONOWY W KARTUZACH	IIK849/22
SĄD REJONOWY W KĘTRZYNIE	IIK89/23
SĄD REJONOWY W KĘTRZYNIE	IIK537/23
SĄD REJONOWY W KIELCACH	IIK575/22
SĄD REJONOWY W KONINIE	IIK920/20
SĄD REJONOWY W KOŚCIERZYNIE	IIK614/20
SĄD REJONOWY W KOZIENICACH	IIK757/18
SĄD REJONOWY W KRASNYMSTAWIE	IIK178/24
SĄD REJONOWY DLA KRAKOWA-NOWEJ HUTY	IIK579/19/N
SĄD REJONOWY W KROTOSZYNIE	IIK248/20
SĄD REJONOWY W LEGIONOWIE	IIK1156/21
SĄD REJONOWY W LEGNICY	IIK1750/22
SĄD REJONOWY W LEGNICY	IIK813/24
SĄD REJONOWY W LEGNICY	IIK1996/23
SĄD REJONOWY W LIPNIE	IIK516/21
SĄD REJONOWY W LIPNIE	IIK334/21
SĄD REJONOWY W LUBACZOWIE	IIK146/24
SĄD REJONOWY W LUBINIE	IIK419/19
SĄD REJONOWY W ŁOMŻY	VIIK248/23
SĄD REJONOWY W ŁUKOWIE	IIK605/23
SĄD REJONOWY W MIŃSKU MAZ.	IIK607/22

SĄD REJONOWY W MŁAWIE	IIK876/23
SĄD REJONOWY W MOGILNIE	IIK143/22
SĄD REJONOWY W MRAĞOWIE	IIK194/23
SĄD REJONOWY W NISKU	IIK375/23
SĄD REJONOWY W NOWYM DWORZE MAZOWIECKIM	IIK9/24
SĄD REJONOWY W OLSZTYNIE	IIK2140/23
SĄD REJONOWY W OSTROWCU ŚWIĘTKORZYSKIM	IIK177/23
SĄD REJONOWY W PIASECZNIE	IIK80/21
SĄD REJONOWY W PISZU	IIK621/22
SĄD REJONOWY W PISZU	IIK201/24
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	VIIK15/22
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	VIIK15/22
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	IIK547/21
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	IIK547/21
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	IIK547/21
SĄD REJONOWY W PŁOCKU	VIIK652/23
SĄD REJONOWY W PŁOŃSKU	IIK477/20
SĄD REJONOWY POZNAŃ-GRUNWALD I JEŻYCE W POZNANIU	VIIIK654/23
SĄD REJONOWY POZNAŃ-STARE MIASTO W POZNANIU	VIIIK68/24
SĄD REJONOWY W PRZEMYŚLU	IIK303/24
SĄD REJONOWY W RACIBORZU	IIK856/22
SĄD REJONOWY W RADZIEJOWIE	IIK78/23
SĄD REJONOWY W RADZYNIU PODLASKIM	IIK909/20
SĄD REJONOWY W RUDZIE ŚLĄSKIEJ	IIK1108/21
SĄD REJONOWY W RYPINIE	IIK247/21
SĄD REJONOWY W SŁAWNIE	IIK291/23
SĄD REJONOWY W SŁUBICACH	IIK47/24
SĄD REJONOWY W SOCHACZEWIE	IIK827/21
SĄD REJONOWY W STAROGARDZIE GDAŃSKIM	IIK1353/23
SĄD REJONOWY W STRZELINIE	IIK228/22
SĄD REJONOWY W SUWAŁKACH	IIK1042/23
SĄD REJONOWY W SUWAŁKACH	IIK802/23
SĄD REJONOWY W SZAMOTUŁACH	IIK58/24
SĄD REJONOWY SZCZECIN-PRAWOBRZEŻE I ZACHÓD W SZCZECINIE	VIIK652/22
SĄD REJONOWY SZCZECIN-PRAWOBRZEŻE I ZACHÓD W SZCZECINIE	VIK628/23
SĄD REJONOWY W ŚREMIE	IIK44/19
SĄD REJONOWY W TARNOWIE	IIK1866/23

SĄD REJONOWY W TORUNIU	VIIIK698/21
SĄD REJONOWY W WADOWICACH	IIK695/23
SĄD REJONOWY W WĄGROWCU	IIK132/23
SĄD REJONOWY W WEJHEROWIE	IIK2440/21
SĄD REJONOWY WE WŁOCŁAWKU	IIK1185/24
SĄD REJONOWY W WOLSZTYNIE	IIK345/23
SĄD REJONOWY W WOLSZTYNIE	IIK16/22
SĄD REJONOWY W WOŁOMINIE	IIK9/20
SĄD REJONOWY W ZAWIERCIU	IIK1013/22
SĄD REJONOWY W ZAWIERCIU	IIK971/22
SĄD REJONOWY W ZŁOTOWIE	IIK374/21
SĄD REJONOWY W ŻARACH	IIK1141/23
SĄD REJONOWY W ŻARACH	IIK631/24
SĄD REJONOWY W ŻARACH	IIK504/24
SĄD REJONOWY W ŻYRARDOWIE	IIK353/23

Bibliografia

- Bogdan G., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 Kodeksu karnego. Komentarz do k.k. t. 2*, A. Zoll (red.), Kraków 1999, s. 415 i n.
- Giezek J., *Teorie związku przyczynowego oraz koncepcje obiektywnego przypisania*, [w:] R. Dębski, *System Prawa Karnego. Tom 3. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, Warszawa 2017, s. 444 i n.
- Górniok O., [w:] O. Górniok, S. Hoc, S.M. Przyjemski, *Kodeks karny. Komentarz. Tom III*, Gdańsk 1999, s. 141.
- Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2025, s. 81–82.
- Pohl Ł., *Struktura normatywna przepisu o tzw. przestępstwie wieloodmianowym (zagadnienie jedności i wielości przestępstw)*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 10, s. 74 i n.
- Pohl Ł., *Struktura normy sankcjonowanej w prawie karnym. Zagadnienia ogólne*, Poznań 2007, s. 231 i n.
- Sobczak J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2023, s. 1195 i n.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 134 i n.
- Ziemiński Z., *Pojęcie normy postępowania i jej struktura*, [w:] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994, s. 80.
- Ziemiński Z., *Zakres nazwy*, [w:] Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1992, s. 28–29.